

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 42/2019

Luonto voimaksi Kainuussa

Green Care -palveluiden tarve ja tarjonta Kainuussa

Maija Lipponen & Kati Hoppula

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 42/2019

Luonto voimaksi Kainuussa

Green Care -palveluiden tarve ja tarjonta Kainuussa

Maija Lipponen & Kati Hoppula

Luonnonvarakeskus, Helsinki 2019

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Viittausohje:

Lipponen, M. & Hoppula, K. 2019. Luonto voimaksi Kainuussa : Green Care -palveluiden tarve ja tarjonta Kainuussa. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 42/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 38 s.

ISBN 978-952-326-780-0 (Painettu)

ISBN 978-952-326-781-7 (Verkkójulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkójulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-781-7>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Maija Lipponen ja Kati Hoppula

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2019

Julkaisuvuosi: 2019

Kannen kuva: Juho Lipponen/Luontohyvinvointikeskus Tyynelä

Painopaikka ja julkaisumyynti: PunaMusta Oy, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Maija Lipponen & Kati Hoppula

Luonnonvarakeskus

Kainuussa on hyvät mahdollisuudet tuottaa luontoperustaisia hyvinvointipalveluita sekä paikallisille että matkailijoille. Green Care -palveluiden mahdollisuudet on kirjattu Kainuun maakuntaohjelmaan ja Kainuun biotalousstrategiaan. Tavoitteina on vahvistaa luontoon perustuvien terveyst- ja hyvinvointipalveluiden kehittämistä ja käyttöönottoa Kainuussa. Luontoon tukeutuvien palveluiden avulla tavoitellaan kainuulaisten terveyden ja toimintakyvyn parantamista ja eriarvoisuuden vähentämistä sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamista.

Luonto voimaksi Kainuussa -hanke (Luvoka) tarttui vuosina 2017–2019 tähän Kainuun biotalousstrategiassa esitettyyn tavoitteeseen. Tiedonvälityshankeessa, jota toteuttivat Luonnonvarakeskus ja Kajaanin ammattikorkeakoulu Oy, tunnistettiin ja kehitettiin luontoon ja maaseutuun liittyviä liiketoimintamahdollisuuksia sekä lisättiin Green Caren tunnettavuutta Kainuun alueen eri medioita hyödyntäen. Hankkeessa luotiin visio Kainuun Green Care -toiminnalle vuosille 2017–2067, kartoitettiin palvelutarpeita ja -tarjontaa kyselytutkimuksin ja teemahaastatteluin sekä välitettiin tietoa laatu- ja kehittämistoiminnasta.

Mahdollisille palvelunostajille tehdyissä kyselytutkimuksessa (n=49) ja teemahaastattelussa (n=5) selvisi, että luonto- ja eläinavusteisia palveluita tunnetaan jo hieman Kainuussa julkisen sektorin palvelukentässä ja niille nähdään tilausta. Palveluiden toivottiin olevan monimuotoisia ja joustavia, käyttäjien tarpeiden mukaan suunniteltuja. Huomioitavaksi toivottiin palveluiden saatavuus ja saavutettavuus, jotta niitä pysyttäisiin hyödyntämään systemaattisemmin osana kuntoutusta. Green Care -palveluiden hyödyt asiakkaille tunnistettiin. Palveluiden haluttiin olevan tuotteistettuja, kohtuuhintaisia, esteettömiä paketteja. Tarvetta olisi sekä henkilöstön että asiakkaiden käyttöön.

Maatalousyrittäjille tehdyn kyselyn mukaan yksitoista vastaajista (n=36) toteutti tai halusi toteuttaa Green Care -toimintaa omalla tilallaan. Kainuulaisilta maataloilta löytyy monipuolista koulutustaustaa perinteisten maatalousalojen lisäksi. Matkailuyrittäjille suunnatun kyselyn tulokset osoittivat, että vastanneista (n=28) yli puolet tunsivat toimintatapaa, mutta vain muutama tuotti Green Care -palveluja. Green Care on ollut luontevampaa istuttaa luontoon sijoittuviin ohjelmalveluihin kun taas keskus-tojen majoituspalveluiden yhteydessä sitä ei hyödynnetä.

Green Care -liiketoiminnan tulevaisuuden näkymiä arvioitiin hankkeen lopuksi haastatteleamalla kainuulaisten tutkimus-, neuvonta- ja koulutusorganisaatioiden asiantuntijoita. Vastaajien yksimielinen näkemys oli, että Kainuussa olisi hyvät mahdollisuudet tuottaa luontoperustaisia hyvinvointipalveluita sekä paikallisille, että matkailijoille. Edellytyksenä kuitenkin on, että olemassa olevat puitteet osataan tunnistaa ja hyödyntää oikealla tavalla. Yritysten välinen yhteistyö ja hyvä verkostoituminen nähtiin elintärkeinä Green Care -toiminnan kehittymiselle Kainuussa.

Tämä raportti kokoaa yhteen hankkeen aikana tehtyjen kyselytutkimusten ja teemahaastattelujen tulokset ja esittää jatkotoimenpiteitä kainuulaisen Green Care -liiketoiminnan edistämiseksi.

Asiasanat: Green Care, luontoperustainen, maaseutu, palvelutarjonta, palvelutarve, kyselytutkimus, teemahaastattelu

Sisällys

1. Mitä on Green Care?	5
1.1. Green Caren peruselementit ja -edellytykset.....	6
1.2. LuontoHoiva- ja LuontoVoima -palvelut.....	6
2. Kainuulainen Green Care -visio	8
2.1. Luonto voimaksi Kainuussa -hanke.....	8
2.2. Kainuulainen Green Care -visio 2017–2067.....	9
3. Green Care -palveluiden tarve Kainuussa	11
3.1. Kyselytutkimus palvelutarpeesta mahdollisille palvelunostajille	11
3.1.1. Green Care -palveluiden käyttökokemukset Kainuussa.....	12
3.1.2. Green Care -palveluiden tarpeet ja asiakasvaikutukset.....	13
3.1.3. Mistä tieto Green Care -palveluista	14
3.2. Kainuun soten johtajien teemahaastattelut	14
3.3. Palvelutarvekyselyn ja johtajien teemahaastattelun yhteenveto	15
4. Green Care -palveluiden tarjonta Kainuussa	16
4.1. Kainuulaisia Green Care -palveluiden tuottajia	16
4.2. Green Care -palveluiden mahdollisuudet Kainuun maataloilla ja matkailussa	20
4.2.1. Kysely maatilayrittäjille	21
4.2.2. Kysely matkailuyrittäjille	24
4.3. Maatila- ja matkailuyritysten kyselytutkimusten yhteenveto	26
5. Kehittämisideoita Alankomaista ja Pohjanmaan maakunnista	27
6. Green Care -palveluiden tulevaisuus Kainuussa	30
6.1. Asiantuntijahaastattelut	31
6.1.1. Hyvinvointipalveluiden tarve tulevaisuuden Kainuussa.....	31
6.1.2. Kainuussa mainiot puitteet	31
6.1.3. Tulevaisuuden kehittämistarpeita	31
6.1.4. Teemahaastattelun yhteenveto.....	33
7. Jatkoimenpiteet ja kehittämis ehdotukset	34
7.1. Palveluseteli ja henkilökohtainen budjetointi avuksi	34
7.2. Green Care -osaaminen vahvaksi.....	35

1. Mitä on Green Care?

Luonto ja maaseutuympäristöt on todettu monissa tulevaisuuskuviissa kasvaviksi liiketoimintalustoiksi hyvinvointipalveluille. Suomessa luontoympäristö on useisiin muihin maihin verrattuna poikkeuksellisen hyvin saavutettavissa. Kainuulaisten haastatteluissa asuinpaikan valintaan vaikuttaneista syistä esiin nousee usein luonto ja sen hyvä saavutettavuus. Luonto on meillä ilmainen resursi, jota kannattaa hyödyntää monin tavoin.

Green Care -toiminnassa luonto- ja maaseutuympäristö on osa erilaisten hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluiden tuottamista. Green Care -menetelmien käyttö on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa virkistykseen, hoivaan ja hoitoon liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi. Green Care -palveluissa hyödynnetään tavoitteellisesti luonnon hyvinvointivaikutuksia. (Green Care Finland ry 2019a)

Tutkimusta luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutuksista on tehty jo jonkin verran, ja tarkempaa tietoa tulee tutkimuksen myötä koko ajan lisää. Keskeisessä roolissa luonnon hyvinvointia edistävänä tekijänä on luontosuhde. Biofilia-hypoteesin (Wilson 1984) mukaan ihmisen tarve olla yhteydessä luonnon kanssa periytyy geenien mukana. Fyysistä luontoympäristöä voidaan käyttää psyykkiseen itsesäätelyyn (Korpela 2001). Hyvä luontosuhde voi toimia jopa suojaavana tekijänä muita psyykkistä terveyttä uhkaavia tekijöitä vastaan (Cabaldi ym. 2014).

Tällä hetkellä luonnon vaikutusmekanismeista tunnetaan kaksi pääteoriaa: tarkkaavuuden elpymisen teoria (Kaplan&Kaplan 1989) ja stressin vähenemisen teoria (Ulrich 1981). Tarkkaavuutemme kuormittuu rakennetussa ympäristössä, kun taas luontoympäristö palauttaa kuormituksesta. Tämä havaitaan esimerkiksi parempana kognitiivisena suoriutumisenä luontoympäristössä oleskelun jälkeen. Psykofyysisen stressin väheneminen luonnossa näkyy fysiologisina vaikutuksina (verenpaine, sydämensyke ja stressihormonipitoisuudet alenevat) ja tunnetason vaikutuksina (positiiviset tunteet lisääntyvät, mieliala kohenee). Lisäksi luonnossa liikkuminen parantaa fyysistä kuntoa, ehkäisee monia sairauksia sekä tuo iloa ja virkistystä. Esimerkiksi puutarhatoiminta vahvistaa liikekoordinaatiota, tasapainoa ja lihasvoimaa. Lisäksi luontoympäristöjen – joko aitojen tai sisätiloihin luotujen – moniaistillisuus on voimaannuttava tekijä (Rappe 2012).

Eläinten rooli suomalaisessa Green Care -toiminnassa on myös merkittävä. Eläinavusteisuutta käytetään jo monin tavoin terveydenhuollossa. Tutkimusten mukaan se voi tuoda monia etuja sekä potilaalle että hoitohenkilökunnalle (Oyama, Dias, Wanderlei & Silva 2018). Esimerkiksi koira-avusteinen terapia on tuottanut hyviä tuloksia eri-ikäisille potilaille monenlaisten terveysongelmien hoitamiseen ja kuntouttamiseen (Snipelisky & Burton 2014). Monet potilaat ottavat helpommin kontaktin terapeutille kuin terapeuttiin. Maatilat ovat oivia ympäristöjä monenlaiseen Green Care -toimintaan. Fyysinen tekeminen ulkoilmassa herättää ruokahalun, terveen väsymyksen ja parantaa siten normaalin päivrytmin hallintaa, unta ja elämänlaatua. Lisäksi maatilaympäristöillä näyttää olevan astmalta ja allergioilta suojaava vaikutus (Haahtela et al 2017).

Kyseessä ei siis ole uusi asia, sillä ihmiset ovat aina hakeutuneet luonnon läheisyyteen ja kokeneet luonnossa olemisen tukevan omaa hyvinvointiaan. Vaikka toimintatapa ei sinänsä ole uusi, käsitteenä Green Care on varsin tuore. Ensimmäisiä kertoja se tuotiin esille Suomessa vasta 2000-luvun puolessa välissä (Soini ym. 2011). Luontoperustaisen toiminnan edelläkävijöinä voidaan pitää Alankomaita ja Norjaa, joissa maatilojen Green Care -toiminta on jo vakiintunut osa hoito- ja kuntoutusjärjestelmää.

Green Care -palveluissa ympäristö ei ole vain tausta, jossa toiminta ja vuorovaikutus tapahtuvat. Keskeistä on ohjattu luontokokemus ja sen tuottaman lisäarvon tiedostaminen asiakkaan tavoitteisiin pääsemisessä, sekä ohjaajan tarjoama yksilön tarpeisiin perustuva tuki. Green Care -toiminta voi

tapahtua niin metsäluonnossa, vesistöympäristössä, puutarhassa, maatilalla kuin kaupunkien luontoympäristöissäkin. Luontokokemuksia voidaan tuoda myös sisätiloihin ikkunanäkymää, ääntä, kuvaa ja luontomateriaaleja käyttäen, esimerkiksi aistihuoneiden avulla. (Luke, THL & Green Care Finland 2018)

1.1. Green Caren peruselementit ja -edellytykset

Green Care -toimintatavan kolme peruselementtiä ovat luontoperustaisuus, kokemuksellisuus ja osallisuus. Hyvinvointivaikutukset syntyvät näitä elementtejä eri tavoin yhdistelemällä. On tärkeää, että Green Care -nimellä kulkevassa toiminnassa tai palvelussa pidetään kiinni Green Care -toimintatavan määritelmästä: mikä tahansa luontoympäristöön liittyvä palvelu ei ole Green Care -toimintaa, vaan palvelun tulee täyttää määriteltyjen peruselementtien lisäksi perusedellytykset, joita ovat ammatillisuus, vastuullisuus ja tavoitteellisuus.

Palvelut, joissa luontoon perustuvia toimintamuotoja sovelletaan, voivat kuulua monelle eri toimialalle. Pääpiirteittäin Green Care -toimintaan sopivat palvelut voidaan jakaa **sosiaali- ja terveyspalveluihin, kasvatukseen sekä virkistys- ja hyvinvointipalveluihin** (kuva 1).

Kuva 1. Esimerkkejä palveluista, joissa on mahdollista käyttää Green Care -toimintatapaa (Luke, THL & Green Care Finland 2018).

1.2. LuontoHoiva- ja LuontoVoima -palvelut

Green Care -palvelut voidaan jakaa LuontoHoivan ja LuontoVoiman palveluihin (kuva 2). **LuontoHoivan** palvelut ovat luontoperustaisia sosiaali- ja terveysalan palveluja. Palvelut on tarkoitettu pitkäjänteiseen työskentelyyn erityistä tukea tarvitsevien asiakasryhmien kanssa, jotka käyttävät kuntoutuspalveluja fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai ammatilliseen kuntoutukseen. LuontoHoivan palveluihin osallistumisen tavoitteena on asiakkaan hoito- tai kuntoutussuunnitelman mukainen terveyden, toimintakyvyn, osallisuuden tai arjen hallinnan vahvistuminen. Palvelun ostaja ja käyttäjä ovat usein eri tahoja. LuontoHoivan palvelut edellyttävät tuottajalta sosiaali- ja terveysalan koulutusta tai yhteistyötä koulutettujen toimijoiden kanssa. Lisäksi edellytetään luontoperustaisten toimintatapo-

jen osaamista sekä asiakkaan ohjaamisen taitoja. Toiminnassa noudatetaan sosiaali- ja terveysalan lakeja ja säädöksiä. (Luke, THL & Green Care Finland 2018)

LuontoVoiman palvelut ovat ohjattuja luontoperustaisia hyvinvointi-, kasvatus- ja harrastuspalveluja. Palveluissa huomioidaan palvelun käyttäjien mahdollinen tuen tarve, joka voi vaatia erityisjärjestelyjä. LuontoVoiman palveluiden tavoitteena on asiakkaiden yleisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Pitkäkestoisia hyvinvointivaikutuksia tavoitellaan asiakaslähtöisesti erilaisin motivoinnin ja ohjauksen keinoin, esimerkiksi siten, että palvelun avulla tuetaan omaehtoisten luontokokemusten lisäämistä tai jatkumista palvelukokemuksen jälkeenkin. LuontoVoiman palveluissa noudatetaan kuitenkin alan suosituksia ja säädöksiä. Palvelun tuottajan on tunnettava luonnon hyvinvointivaikutusten syntymekanismit ja häneltä edellytetään taitoja asiakkaan ohjaamisessa. (Luke, THL & Green Care Finland 2018)

Kuva 2. Luontoon perustuvien toimintamuotojen pääluokat sekä LuontoHoivan ja LuontoVoiman palvelutyypit (Luke, THL ja Green Care Finland ry 2018).

2. Kainuulainen Green Care -visio

2.1. Luonto voimaksi Kainuussa -hanke

Green Care -palveluiden mahdollisuudet on kirjattu Kainuun maakuntaohjelmaan ja Kainuun biotalousstrategiaan. **Tavoitteina on vahvistaa luontoon perustuvien terveys- ja hyvinvointipalveluiden kehittämistä ja käyttöönottoa Kainuussa.** Luontoon tukeutuvien palveluiden avulla tavoitellaan kainuulaisten terveyden ja toimintakyvyn parantamista ja eriarvoisuuden vähentämistä sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamista. Biotalousstrategian tulevaisuudenkuvassa vuonna 2020 visioidaan, että Kainuussa luontoympäristöä hyödynnetään monipuolisesti erilaisissa hyvinvointi- ja terveyspalveluissa. (Kainuun liitto 2017)

Luonto voimaksi Kainuussa -hanke (Luvoka) tarttui vuosina 2017—2019 tähän Kainuun biotalousstrategiassa esitettyyn tavoitteeseen. Tiedonvälityshankeessa, jota toteuttivat Luonnonvarakeskus ja Kajaanin ammattikorkeakoulu Oy, tunnistettiin ja kehitettiin luontoon ja maaseutuun liittyviä liiketoimintamahdollisuuksia, lisättiin Green Caren tunnettavuutta Kainuun alueen eri medioita hyödyntäen, kartoitettiin palvelutarpeita ja -tarjontaa kyselytutkimuksin sekä välitettiin tietoa laatu- ja kehittämistoiminnasta. Hanke kohdistui Green Care -palveluiden tarjoamista tai ostamista suunnitteleville, maataloille, luonto- ja hyvinvointimatkailualan yrittäjille, luonnontuotealan toimijoille, sosiaali-, kasvatusta-, terveys- ja hyvinvointialan yrittäjille, yhdistyksille ja julkisen sektorin toimijoille, kehittäjille, päättäjille ja viranomaisille sekä Green Care -alaan linkittyville hankkeille, kehittäjille ja sidosryhmille. (Luonnonvarakeskus 2017)

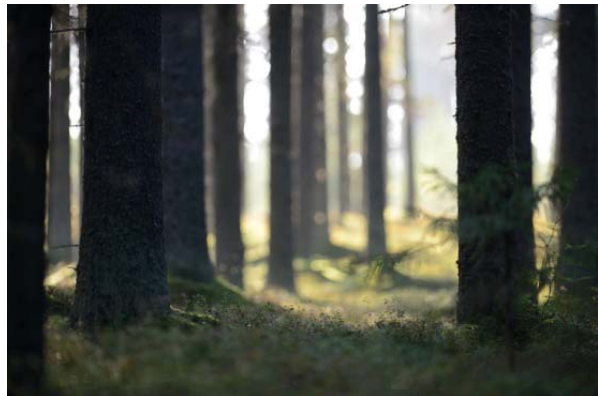
Lisäksi hankkeessa mahdollistettiin vuoropuhelua Kainuun soten ja palveluntuottajien välillä ja vietiin yrittäjien Green Care -palveluja Kainuun soten Hyvinvoinnin palvelutarjottimelle (Kainuun sote 2019), josta työntekijät voivat ne löytää etsiessään tai suositellessaan palveluja asiakkailleen. Hankkeessa järjestettiin myös koulutusta, opintomatkoja sekä verkostoitumistilaisuuksia yrittäjille yhteistyössä alueen muiden samanteemaisten hankkeiden kanssa. Green Care -toimintatapaa tehtiin tunnetuksi erilaisissa tilaisuuksissa, messuilla, puheenvuoroissa ja sähköisin materiaalein. Hanke osallistui yhtenä päätoimijana valtakunnallisten Green Care -päivien järjestämiseen Vuokatissa 2018 (kuva 3).

Kuva 3. Vuokatin valtakunnallisilla Green Care -päivillä syksyllä 2018 esiteltiin kainuulaista Green Care -osaamista muun muassa Kajaanin Onnela-kodin aistihuone Kiannossa. Kuva: Yrjö ja Hanna -kodi/ASO-kodit.

2.2. Kainuulainen Green Care -visio 2017–2067

Vuonna 2017 hankkeen aluksi kartoitettiin kainuulaisen Green Care -toiminnan nykytilannetta työpaikassa, johon osallistui noin 50 kiinnostunutta ja luotiin visio Kainuun Green Care -toiminnalle (Green Care Finland ry 2017). Nykytilannetta tarkasteltaessa esiin nostettiin Green Care -termin heikko tunnettavuus sekä tarve saada alaan liittyvien termien ja käsitteiden käyttö yhdenmukaiseksi. Tämän suhteen tärkeässä roolissa on Green Care -perusteet -koulutus, jota on järjestetty Kainuun ammattiopistossa vuodesta 2017 ja Kajaanin ammattikorkeakoulussa valtakunnallisesti korkeakouluopintona vuodesta 2016 useampien ryhmien verran.

Vuonna 2017, tulevaisuuden visiota tehdessä, tuli esille myös kuinka tärkeää on saada jo olemassa olevaa, tutkimukseen perustuvaa tietoa niin palveluiden tarjoajille kuin ostajille ja käyttäjille, jotta luontoperustaiset palvelut voisivat olla vakavasti otettavina terveys- ja hyvinvointipalveluina muiden vaihtoehtojen rinnalla. Kainuun erityispiirteenä tunnistettiin upeat puitteet, hiljaisuus ja luonto (kuva 4). Toisaalta haasteena kuitenkin koettiin se, ettei vielä täysin ymmärretä Kainuun luonnon arvoa ja sen tarjoamia mahdollisuuksia (kuva 5). Alueen pieni ihmismäärä mahdollistaa tiiviit verkostot, joita kannattaa hyödyntää: ei kilpaillen vaan aitoon yhteistyöhön pyrkien. Luontoperustaisen toiminnan tunnettavuuden edistäminen ja palvelukentän monipuolisuus hyödyttäisi kaikkia. Lisäksi tiedonkulku päättäjien ja asiakastyötä tekevien välillä kirjattiin merkittäväksi tekijäksi uudenlaisten palveluiden alkuunsaamisessa.

Kuva 4. Kainuun Green Care -toiminnan erityispiirteenä tunnistettiin upeat puitteet, hiljaisuus ja luonto. Kuva: Juho Lipponen

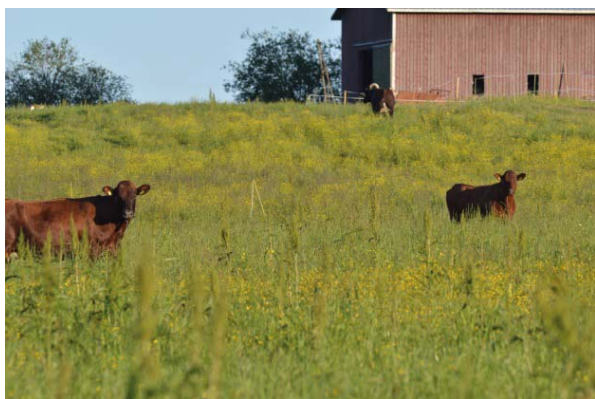
Kuva 5. Kainuun luonnon arvoa ei välttämättä vielä täysin ymmärretä hyvinvoinnin näkökulmasta. Kuva: Juho Lipponen

Tilaisuudessa ideoitiin, että **vuoteen 2020** mennessä Green Care olisi osana lähihoitajaopiskelijoiden koulutusta ja sosiaali- ja terveysalalla toimisi kiertäviä Green Care -ohjaajia tuomassa ideoita ja osaamista luonnon monipuolisempaan tavoitteelliseen hyödyntämiseen esimerkiksi päihde-, mielen-terveys- ja vanhuspalveluissa. Vuosi 2020 – vuosi, jolloin Kainuun maakuntaohjelmassa visioidaan luontolähtöisten terveys- ja hyvinvointipalveluiden olevan yleisesti käytössä – nähtiin visiossa aikana, jolloin Kainuussa seurattaisiin Sipoon Terveysmetsä-hankkeen esimerkkiä ”luontoreseptistä”, jonka lääkäri määrää potilaalleen.

Vuonna 2022 nähtiin Kainuun palvelukenttä ja eri sektoreiden yhteistyö monipuolisena. Upeita puitteita olisi osattu hyödyntää aiempaa paremmin ja olisi tiedostettu ympäristön tilan merkitys ihmisten hyvinvoinnille. Vuoden 2022 visiossa olisi tarjolla muun muassa perhehoitoa maalla, luontoavusteisuus rutiinina laitoksissa, hoivamaatiloja toiminnassa sekä Green Care -toimijoiden ja koulujen yhteistyö kukoistaisi! Green Care -koordinaattori ohjaisi yhteistyön ja palveluiden kehittämisessä sekä tiedon juurruttamisessa.

Kymmenen vuoden päästä alkutilanteesta, **vuonna 2027**, Green Care -palvelut nähtiin olevan Kainuussa kaikkien saatavilla. Mahdollisuuksina mainittiin villi luonto ja siihen liittyvä matkailu sekä maatilaympäristöissä toteutettavat leirikoulut ja kuntouttava toiminta. Maatalous elää murroskautta, jossa valintoja tulevaisuuden suhteen on tehtävä ja Green Care -palvelut voisivat olla osa maatalan elinkeinotoimintaa. Ikäihmisille olisi toiminnallista palveluasumista, jossa myös heikkokuntoisten mahdollisuudet virikkeelliseen ympäristöön on huomioitu. Luonnon hyvinvointivaikutukset olisivat osana peruskoulun opetusta. Haasteina kymmenen vuoden päästä nähtiin arvomaailma, joka mahdollisesti tukisi erilaisia asioita. Kainuun vahvuuksina ja erityispiirteinä mainittiin kuitenkin verkostoitumisen helppous hyvät ja koulutusmahdollisuudet. Vuoden 2027 visiossa eksaktista hyvinvointivaikutusten mittaamisesta siirryttäisiin yhä enemmän kohti koetun hyvinvoinnin arvottamista.

Luonto- ja maatilaympäristöjen hyödyntäminen hyvinvoinnin edistämiseksi nähtiin 50 vuoden päästä, **vuonna 2067**, luontevana osana hoivapalveluita (kuva 6). Palvelut olisi tuotteistettu selkeiksi palvelupaketeiksi ja ihmiset olisivat valmiita maksamaan luontoarvoihin perustuvista palveluista. Suunnittelussa ja rakentamisessa olisi osattu ottaa huomioon riittävän monimuotoisen luonnon säilyttäminen ja sen merkitys ihmisen hyvinvointiin (kuva 7). Keskustoissa olisi riittävästi viheralueita ja maaseudulla tuetaan monimuotoisen luonnon säilyttävää viljelyä ja metsänhoitoa. Tällöin ympäristö Kainuussa tukisi luontoperustaisia hoiva-, kasvatusta- ja virkistyspalveluita, luonto- ja hyvinvointimatkailua, luonnontuotealaa sekä työ- ja arkihyvinvointia.

Kuva 6. Maatila- ja luontoympäristöjen hyödyntäminen hyvinvoinnin edistämiseksi nähdään 50 vuoden päästä luontevana osana hoivapalveluita Kainuussa. Kuva: Juho Lipponen

Kuva 7. Monimuotoisen luonnon säilyttäminen on merkittävää ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Kuva: Juho Lipponen

3. Green Care -palveluiden tarve Kainuussa

Kainuun maakuntaohjelmassa tavoitteeksi on asetettu työllisyyden, työhön ja mielekkääseen tekemiseen kiinnittymisen ja työhyvinvoinnin, toimeentulon sekä monipuolisen osaamisen parantaminen. Tavoitteena on kainuulaisten terveyden ja toimintakyvyn parantaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen siten, että terveyserot kaventuvat ja kokemus hyvinvoinnista paranee sekä yhteisöllisyys ja osallisuus vahvistuvat. (Kainuun liitto 2017)

Kainuussa esimerkiksi lasten ja nuorten korjaavien palveluiden tarve on lisääntynyt (Kainuun sote 2017). Sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvaessa halutaan kiinnittää huomiota siihen, kuinka ennaltaehkäisevien palveluiden toimivuutta voidaan parantaa ja samalla korjaavien menojen kasvua hillitä. Tarvitaan tehokkaita ja vaikuttavia palveluita, joihin asiakas sitoutuu.

Green Care -toimintakonsepti voi toimia yhtenä ratkaisuna uudenlaisten palveluiden syntymisessä. Rakennemuutosten kuten maakunta- ja sote-uudistusten myötä niin kasvatus-, sote- kuin luonnonvara-alakin tarvitsevat uusia ratkaisuja tuottaa palveluita. Green Care on poikkialaista ja -tieteistä ja siten se yhdistää maaseudun elinkeinot ja ympäristöt kasvatus-, sosiaali- ja terveysalaan. Kainuulaisen Green Care -vision tavoitteisiin Luvoka-hankkeessa tartuttiin muun muassa selvittämällä Green Care -palveluiden tarvetta ja tarjontaa nykytilanteessa. Kyselytutkimusten tavoitteena oli sekä kerätä tietoa Green Care -palveluista ja niiden käytöstä että välittää sitä eri sektoreiden toimijoille. Kyselyiden tuloksiin paneudutaan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

3.1. Kyselytutkimus palvelutarpeesta mahdollisille palvelunostajille

Green Care -käsitteen tunnettavuuden sekä palvelutarpeen selvittämiseksi tehtiin kyselytutkimus (Kotilainen ym. 2017), jonka tavoitteena oli sekä kerätä että välittää tietoa Green Care -palveluja ostaville tai hyödyntäville tahoille.

Kyselyn kohderyhmäksi valittiin tahoja, jotka voisivat ostaa tai hyödyntää Green Care -palveluja omille asiakkailleen. Kyselyn lähettämistä varten pyydettiin lupa kultakin organisaatiolta. Kysely lähetettiin Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän (Kainuun sote) työntekijöille, organisaation sisäisen verkon kautta. Kainuun kunnista vain yksi kunta antoi luvan lähettää kysely työntekijöilleen. Kainuun alueen seurakunnista viisi antoi luvan lähettää kysely työntekijöilleen.

Lisäksi kysely suunnattiin sosiaali- ja terveysalan yhdistyksille sekä järjestöille, joiden toimialuetta Kainuu on. Luvan kyselyn lähettämiseen antoi 13 yhdistystä. Yhdistysten yhteystiedot saatiin Kainuun Liiton ylläpitämän Kainuulaiset järjestöt ja yhdistykset -hakupalvelusta. Yhdistykset haettiin rajauksella: kansanterveys-, potilas- ja vammaisjärjestöt, sosiaalialan yhdistykset, vertaistuki- ja muu ryhmätoiminnot. Kysely saatiin lisäksi lähettää kolmelle yksityiselle hoiva-alan yritykselle Kainuun alueelle.

Kyseessä oli määrällinen eli kvantitatiivinen kysely. Lisäksi lomakkeessa oli avoimia kysymyksiä, joita tarkasteltiin laadullisesti. Kysely toteutettiin Microsoft Forms -ohjelmalla. Kaikilta vastaajilta kysyttiin samat kysymykset. Kyselyyn osallistuminen oli vapaaehtoista. Kyselyn tulokset käsiteltiin anonymisti ja siten, että vastaaja ei ollut tunnistettavissa.

Aineisto analysoitiin ja sen pohjalta laadittiin raportti kyselyn tuloksista. Tilastolliset vastaukset koottiin kuvailevan tilastoanalyysin keinoin (Tietoarkisto 2004). Sanalliset vastaukset koottiin yhteen ja niiden pohjalta arvioitiin Green Care -palveluiden tarpeita sekä niiden käyttöön liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia. Avoimet vastaukset ryhmiteltiin.

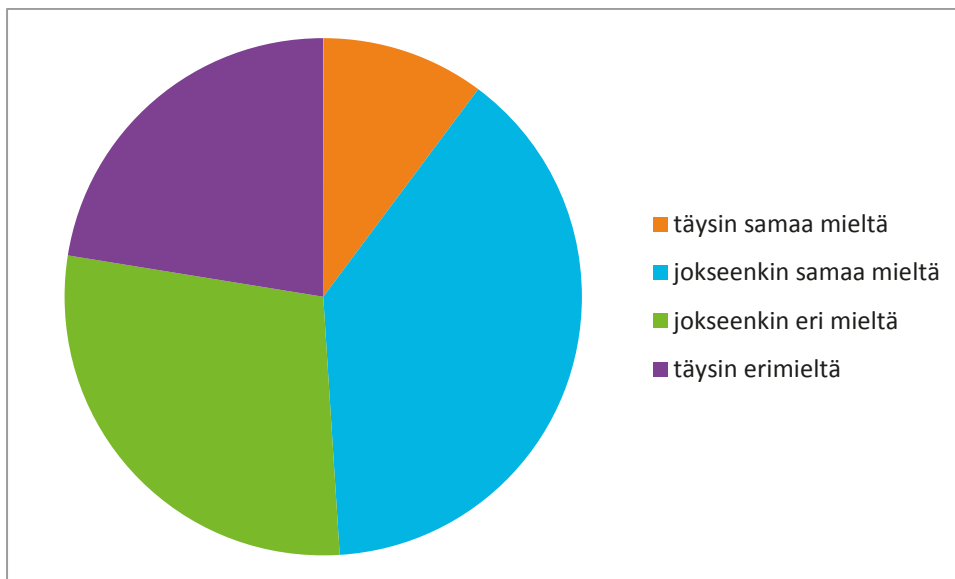
3.1.1. Green Care -palveluiden käyttökokemukset Kainuussa

Vastauksia saatiin määräaikaan mennessä yhteensä 49. Vastaajista 31 (63 %) työskenteli Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä. Kuntasektorin työntekijöitä oli vastaajista seitsemän ja seurakunnan palveluksessa neljä (n=49). Kolmannen sektorin vastaajia oli kuusi. Kohdan muu oli valinnut yksi vastaajista. Yksityisen sektorin edustajia vastaajista ei ollut kukaan. Suurin osa (73 %) vastaajista (n=49) oli työntekijän asemassa työyhteisössään. Vastaajissa oli esimiehiä yhdeksän (18 %) ja johtajia kolme (6 %). Vapaaehtoisia oli yksi vastanneista (2 %).

Vastaajista 49 % työskenteli pääasiallisesti ikäihmisten 35 % nuorten aikuisten (18–29 vuotiaat) ja 37 % lasten ja nuorten (0–17-vuotiaat,) kanssa. Vastaajissa oli myös työikäisten, kehitysvammaisten ja perheiden kanssa työskenteleviä. Osa työskenteli myös liikuntarajoitteisten sekä työllistämistoimenpiteiden asiakkaiden ja päihdekuntoutujien kanssa. Osa valitsi pääasialliseksi asiakasryhmäkseen kohdan muu.

Asiakasryhmien kannalta tärkeimpinä tavoitteina nähtiin osallistavat ja ennaltaehkäisevät sekä kuntouttavat tavoitteet. Lisäksi korjaavat ja virkistykelliset tavoitteet olivat mainittuja. Yksi vastaaja oli valinnut kohdan muu.

Green Care -toiminta oli täysin tai jokseenkin tuttua noin puolelle (49 %) vastaajista (kuva 8). Luonto-, eläin-, maatala- tai puutarha-avusteisia menetelmiä työssään käytti 16 (33 %) vastaajaa. Näitä menetelmiä ei käyttänyt työssään 31 (67 %) vastanneista. Kysymyksen johdantona oli kappale siitä, mitä Green Care -toiminnalla tässä kyselyssä tarkoitetaan sekä tietoa LuontoHoiva- ja LuontoVoimaa-merkeistä.

Kuva 8. Green Care -toiminta oli täysin tai jokseenkin tuttua noin puolelle (49 %) vastaajista (n=49).

Kolmannes eli 17 vastaajaa (n=49) oli hankkinut ulkopuolelta Green Care -palveluja asiakkailleen. Green Care -toimintaa hyödyntävistä palveluista eniten (n=17) käytettiin sosiaalipedagogista hevos-toimintaa (47 %). Lisäksi Green Care -toimintaa hyödynnettiin myös vanhusten asumispalveluissa, syrjäytymistä ehkäisevässä toiminnassa ja toimintaterapiassa (41 %). Ratsastusterapiaa oli hankkinut neljä vastaajaa (24 %). Kohdan muu oli valinnut viisi vastaajista (29 %).

Vastaajat (n=17) olivat hankkineet asiakkailleen myös luonto-, eläin-, maatala tai puutarha-avusteisena kuntouttavaa työtoimintaa (18 %), työkokeilua (12 %), sosiaalipedagogista koiratoimintaa (18 %), puu-tarhaterapiaa (18 %), hoivamaatilan käyttöä kuntoutuksessa (18 %), ikäihmisten per-

hehoittoa (5,9 %), kehitysvammaisten asumispalvelua (5,9 %) ja lastensuojelun avohuollon tukitoimia (18 %).

Kaikki eivät olleet hankkineet asiakkailleen Green Care -palveluja (n=30). Näin vastanneista lähes puolet (43 %) perusteli asiaa sillä, etteivät resurssit anna mahdollisuutta ostopalveluiden käyttöön. Muun syyn valitsi 40 % vastaajista. Palveluiden markkinoinnin koki heikoksi kaksi (6,7 %) vastaajista. Sama määrä vastaajista koki, ettei vaikuttavuudesta ole tarpeeksi tietoa. Palveluiden saatavuuden koki heikoksi yksi vastaaja (5,9 %).

3.1.2. Green Care -palveluiden tarpeet ja asiakasvaikutukset

Vastaajilta (n=49) pyydettiin sanallista vastausta kysymykseen millaisille Green Care -palveluille he näkevät tarvetta Kainuussa. Ikäihmisille toivottiin perhehoittoa. Lisäksi heille nähtiin tarvetta yksilöllisille tai pienryhmäpalveluille. Toivottiin, että tällaiset palvelut voitaisiin tehdä vanhuksen luona ja että palvelulla pyrittäisiin säilyttämään olemassa olevat taidot ja omatoimisuus.

Lapsille ja nuorille toivottiin palveluja useammasta eri näkökulmasta: nähtiin tarvetta ekopsykologian sovellutuksille ja erilaisille koira-avusteisille palveluille. Erityisesti ennaltaehkäisevään työhön nähtiin tarvetta, jotta korjaavan työn tarve vähenisi. Mainittiin myös ennaltaehkäisevä lastensuojellinen työ, joka voisi käyttää Green Care -toimintaa enemmän. Eläinavusteiset palvelut nähtiin mielekkäänä lasten ja nuorten kanssa toimittaessa. Myös syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävä Green Care -toiminta nähtiin tarpeelliseksi niin lasten kuin vanhusten keskuudessa.

Myös terapeuttisia toimintoja puutarhaan, luontoon ja eläimiin liittyen toivottiin. Palveluiden toivottiin olevan monimuotoisia ja joustavia, käyttäjien tarpeiden mukaan suunniteltuja. Huomioitavaksi toivottiin myös palveluiden saatavuus ja saavutettavuus, jotta niitä pysyttäisiin hyödyntämään esimerkiksi osana kuntoutusta. Palveluiden haluttiin olevan tuotteistettuja, kohtuuhintaisia, esteettömiä ja helposti käytettäviä paketteja. Tarvetta olisi sekä henkilöstölle että asiakkaille tarkoitetuille palveluille.

Lisäkoulutukselle ja tiedon lisäämiselle nähtiin vahvasti tarvetta: *"Monien asiakasryhmien kanssa voitaisiin ottaa käyttöön tavoitteellisesti ja ammatillisesti luodut Green Care -menetelmät asiakkaiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Monet työntekijät näitä käyttävät työssään, mutta mikäli toiminnalla ei ole kirjattuja tavoitteita ja seuranta, jää toiminta "puuhailuksi". Tämä vaatisi lisäkoulutusta ja tiedon leviämistä. Osa asiakkaiden hyvinvointia lisäävästä luonto- ja eläinavusteisesta toiminnasta voitaisiin taas ostaa ostopalveluna Green Care -palveluita tarjoavilta tahoilta. Tällaisia voi olla esimerkiksi eläinavusteiset toiminnat, jollaista palvelua työpaikalla ei ole mahdollisuutta investoida ja hoitaa. Yhteistyöllä saataisiin esimerkiksi maatilat kuntouttavan toiminnan ympäristöksi."*

Kysyttäessä vaikutuksista, joita Green Care -palveluilla voidaan saavuttaa, vastaajat (n=49) näkivät useampia vaihtoehtoja:

- Luontoyhteyden vahvistuminen (80 %)
- Aktiivisuuden, ulkoilun ja osallisuuden lisääntyminen (78 %)
- Stressin laskeminen (73 %)
- Terveystilan koheneminen ja vuorovaikutustaitojen lisääntyminen (69 %)
- Arkitaitojen lisääntyminen (59 %)

3.1.3. Mistä tieto Green Care -palveluista

Eniten Green Care -palveluista haluttiin lisätietoja internetin kautta (palveluntuottajien kotisivut) kautta (67 %). Sosiaalinen media (Facebook, Instagram jne.) sai myös vahvasti kannatusta (45 %). Kolmas internetiin pohjautuva kannatusta saanut vaihtoehto oli verkko-opinnot (6 %). Kainuun soten ylläpitämä Hyvinvoinnin palvelutarjotin nähtiin myös tietolähteenä (25 %).

Erilaiset koulutukset ja kurssit esimerkiksi työyhteisössä saivat kannatusta (51 %). Paikallislehtien kautta toivoi 20 vastaajaa (41 %) lisätietoja. Sähköpostilla lisätietoa toivoi vain viidesosa (21 %) , oman harrastuneisuuden kautta haluttiin myös saada lisätietoa (12 %). Yksi (2 %) valitsisi jonkin muun tavan saada lisätietoa.

”Green Care on laaja kokonaisuus, mutta erityisen hyvä ajatus osaksi Kainuun sosiaali- ja terveyspalveluja sekä kasvatuspalveluja. Kaikenikäisten osallisuuden ja toiminnallisuuden tukemiseen sen sisältä löytyy erittäin hyviä ja motivoivia toimintatapoja. Kainuussa on isoja huolia niin lastensuojelussa kuin nuorten aikuisten syrjäytymisessä sekä työllisyyden hoidossa. Uudet näkökulmat ovat enemmän kuin tervetulleita. Ja ennalta ehkäisevässä toiminnassa on toinen iso painopiste, johon Green Care vastaa hyvin. Ja maailmalta saamme jatkuvasti hyvää esimerkkiä erilaisista toiminta tavoista. Ja yhä enemmän myös kotimaasta! Näistä esimerkeistä oppimalla varmasti saamme Kainuuseen upeita toimintatapoja!”

3.2. Kainuun soten johtajien teemahaastattelut

Kyselylle tehtiin vielä opinnäytetyönä teemahaastattelu Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eri toimialojen johtajille (Kähkönen & Tervo 2018). Tutkimuksen tarkoituksena oli syventää Kainuun soten johtajien näkemyksiä Green Care -toiminnan mahdollisuuksista Kainuussa. Tutkimus oli kvalitatiivinen. Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Tutkimusta varten haastateltiin viittä henkilöä kuudesta mahdollisesta.

Tutkimustuloksista selvisi, että Green Care -palvelut ja -menetelmät olivat tuttuja kolmelle johtajista, muttei kahdelle lainkaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja valinnanvapauslain suhteen vastaukset olivat ristiriitaisia. Osa haastateltavista näki tulevilla valinnanvapauslailla olevan mahdollisuuksia. Toiset henkilöt ajattelivat, ettei varoja löydy.

Palveluiden esteettömyys nähtiin tärkeänä vastauksissa. Tämä on tärkeä näkökulma, kun markkinoidaan Green Care -palveluita asiakkaille. Palveluntuottajan on hyvä kertoa jo ennakkotiedoissa, millaisille kohderyhmille palvelu sopii ja onko toimintaympäristö esteetön. Esteettömyydessä ei kuitenkaan ole kyse vain liikkumisen esteettömyydestä. Siinä otetaan huomioon myös näkemiseen, kuulemiseen, kommunikaatioon ja sähköiseen viestintään liittyvät asiat. (Invalidiliitto 2017)

Kaikki haastateltavat näkivät, että Green Care -koulutuksen tarpeet riippuvat kysynnästä ja tarjonasta. Haastateltavat eivät olleet etsineet tai löytäneet yrityksiä, jotka tuottavat esimerkiksi sosiaalipedagogista hevostointia tai muita eläinavusteisia palveluita. Tietoa Green Care -palveluista toivottiin löytyvän internetistä, sosiaalisesta mediasta, sanomalehdistä tai radiosta. Eläinavusteisten palveluiden hankkimisessa asiakkaille haasteeksi nähtiin raha. Green Care -laatumerkkien koettiin tuovan palveluille lisäarvoa ja luotettavuutta. Green Caren tunnettavuus nähtiin vielä heikkona. Tutkimuksen tulokset näyttivät, että aihe on mielenkiintoinen ja tärkeä.

3.3. Palvelutarvekyselyn ja johtajien teemahaastattelun yhteenveto

Mahdollisille palvelunostajille tehdyissä kyselytutkimuksissa (n=49) ja teemahaastattelussa (n=5) selvisi, että luonto- ja eläinavusteisia palveluita tunnetaan jo hieman Kainuussa julkisen sektorin palvelukentässä ja niille nähdään tilausta. Palveluiden toivottiin olevan monimuotoisia ja joustavia, käyttäjien tarpeiden mukaan suunniteltuja. Huomioitavaksi toivottiin palveluiden saatavuus ja saavutettavuus, jotta niitä pysyttäisiin hyödyntämään systemaattisemmin osana kuntoutusta. Green Care -palveluiden hyödyt asiakkaille tunnistettiin. Palveluiden haluttiin olevan tuotteistettuja, kohtuuhintaisia, esteettömiä paketteja. Tarvetta olisi sekä henkilöstön että asiakkaiden käyttöön.

Green Care -palveluiden hankinta on vielä satunnaista ja perustuu työntekijän omaan tietämykseen asiasta. Kun työajallisia ja palvelunostoresursseja on niukasti käytössä, voi uusiin menetelmiin tutustuminen olla haastavaa. Myös esimiehen ja koko työyhteisön asenne uudenlaisia toimintatapoja kohtaan on tärkeää: onko koko työyhteisö sitoutunut tietynlaiseen toimintatapaan vai jääkö se yksittäisen työntekijän harteille? Tästä näkökulmasta esimiesten tietoisuuden lisääminen luontomenetelmistä on tärkeää.

Palveluja oman organisaation ulkopuolelta hankittaessa on myös hyvä ymmärtää, mistä yrittäjän tuottaman ammattimaisen, kuntouttavan palvelun hinta muodostuu: eläimet, toimitilat, vakuutukset, kouluttautuminen ja palveluprosessin laatu (muun muassa riittävästi työaikaa per asiakas) maksavat. Kuitenkin, esimerkiksi lapsen sijoittamisen kodin ulkopuolelle ehkäisevä eläinavusteisesti toteutettu lastensuojelun avohuollon tukitoimi tulee huomattavan paljon edullisemmaksi kuin laitospaikka.

Kuva 9. Myös virtuaalisesti luotua luontoa on alettu hyödyntää julkisissa tiloissa esimerkiksi sairaaloissa. Kuva Luken Joensuun virtuaaliluontoympäristöstä. Kuva: Maija Lipponen

4. Green Care -palveluiden tarjonta Kainuussa

4.1. Kainuulaisia Green Care -palveluiden tuottajia

Kahden ja puolen hankevuoden aikana Kainuun luontoperustaisten palveluntarjoajien määrä on kasvanut ja Kainuussa on tällä hetkellä (2019) hyvin monipuolinen tarjonta luontoperustaisia palveluita. Niissä luonto- tai eläinavusteisia menetelmiä sovelletaan esimerkiksi lasten ja nuorten tukitoimintaan, sosiaalipalveluihin, ikäihmisten toimintakyvyn tukemiseen, luontomatkailuun ja muihin terveyttä ja hyvinvointia tukeviin palveluihin. Esimerkkejä palveluntuottajista esitellään tässä luvussa.

Valtakunnallisen Green Care Finland -yhdistyksen internetsivuston palveluntuottajien listauksessa on kaikki yhdistyksen jäsenet, jotka haluavat tietonsa näkyville. Yhdistyksen jäsenenä vuonna 2019 on kuusi kainuulaista palveluntuottajaa (Green Care Finland ry 2019b). Lisäksi on tiedossa muutamia kainuulaisia yrityksiä, jotka tekevät selvästi luonnon hyvinvointivaikutuksiin perustuvaa toimintaa, mutta eivät ole Green Care Finlandin jäseniä.

LuontoHoiva- ja LuontoVoima -laatumerkkejä, jotka myöntää Green Care Finland ry:n laatulautakunta, on 2019 mennessä myönnetty Kainuuseen kolme. Kokonaisuudessaan merkkejä on Suomessa vuodesta 2017 alkaen myönnetty noin 20 kappaletta. Monissa maakunnissa niitä ei ole vielä yhtään, joten siihen nähden **Kainuussa on oltu aktiivisia laatutyön suhteen**. Laatumerkki myönnetään palvelulle tai palvelukokonaisuudelle, joka täyttää palveluun vaaditun ammattiosaamisen lisäksi riittävän Green Care -tuntemuksen sekä laatutyökirjan mukaiset palvelua koskevat kriteerit (kuva 10).

Kuva 10. LuontoHyvinvointikeskus Tyynelä sai Kainuussa ensimmäisenä LuontoHoiva-laatumerkin luonto- ja eläinavusteisille tukipalveluille maatilalla Sotkamossa. Tyynelässä tarjotaan muun muassa sosiaalipedagogista hevostoimintaa tueksi lapsille ja nuorille. Kuva: Heidi Kotilainen/LuontoHyvinvointikeskus Tyynelä

Kainuun soten Hyvinvoinnin palvelutarjottimelle luotiin Luvoka-hankkeen aikana omat valikot Green Care (luonto- ja eläinavusteisille) -palveluille. Palvelutarjottimelle on lisännyt palvelunsa kolme toimijaa. Luvoka-hankkeen uutiskirjeen jakelulistalla oli vuoden 2019 alussa 60 Green Care -aiheesta kiinnostunutta yrittäjää tai muuta toimijaa ja 80 mahdollisten palvelunostajien edustajaa. Lisäksi uutiskirjettä jaetaan muille organisaatioille, opiskelijoille, hankkeille ja muille kiinnostuneille. Yhteensä uutiskirje on tavoittanut noin 250 vastaanottajaa per lähetyskertaa. Green Care Kainuu -facebook-ryhmässä kävijämäärä on kasvanut vuoden 2017 alun 60 jäsenestä 267 jäseneseen (tilanne kesäkuussa 2019).

Kainuussa tarjotaan eläinavusteisia palveluita. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on hevosen avulla toteutettavaa sosiaalista kuntoutusta tai syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa. Sitä ohjaa yliopistossa 25 opintopisteen täydennyskoulutuksen käynyt kasvatus-, sosiaali- ja terveysalan ammattilainen. Yhdistyksen listauksen mukaan viisi rekisteröityä sosiaalipedagogista hevostoimintaohjaajaa (SPHT[®]) työskentelee Kainuussa (Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry 2019). Nämä toimijat ovat osittain eri toimijoita kuin Green Care Finland ry:n sivuilla esitellyt palveluntuottajat.

Ratsastusterapia on hevosen avulla toteutettavaa fysio- tai psykoterapiaa. Suomen ratsastusterapeutit ry:n listauksen mukaan Kainuussa toimii kolme ratsastusterapeuttia (Suomen ratsastusterapeutit ry 2019).

Suomen Kennelliiton alaista Kaverikoira -toimintaa on Kainuussa järjestetty vuodesta 2012. Aktiivista toimintaa alueella on Kajaanissa, Sotkamossa, Kuhmossa ja Suomussalmella (Kainuun kaverikoirat 2017). Lisäksi muut vapaaehtoiset toimijat tekevät eläinvierailuja hoivakodeissa ja myös työntekijät hyödyntävät jonkin verran omia eläimiään. On kuitenkin muistettava, että Green Care käsitteellä tarkoitetaan ammatillisesti tuotettua, terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta tavoitteellista toimintaa, joten se eroaa usein vapaaehtoistoiminnasta. Tällaista ammatillista koira-avusteista toimintaa edustaa esimerkiksi sosiaalipedagoginen koiratoiminta, johon ammattilaisille tarjoo 25 op:n täydennyskoulutusta yksityinen yritys. Koira-avusteista työtä hyödynnetään Kainuussa esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimisessa (kuva 11).

Kuva 11. Kajaanilainen Aisti ja Tunne Oy sekä Sotkamon seurakunta hyödyntävät koiria Green Care -palveluissaan. Koira on esimerkiksi apuna opettamassa tunne- ja vuorovaikutustaitoja ryhmille. Kuva: Mirva Heikkinen/Sotkamon seurakunta

Luontoavusteisia palveluita tarjoavia yrityksiä on myös useita. Ne hyödyntävät luontoelementtejä esimerkiksi ikäihmisten palveluissa, sosiaalihuollon avopalveluissa ja hyvinvointipalveluissa. Ikäihmisten perinneviriketoiminnassa käsitellään kulttuuriperintöä, vanhoja tapoja ja taitoja moniaistisesti – puheen, laulun, kuvien ja esineiden kautta (kuva 12).

Luontoa voidaan myös viedä sisätiloihin sellaisille asiakkaille, jotka eivät itse sinne syystä tai toisesta kykene menemään. Tämän mahdollistavana palvelutuotteena toimii esimerkiksi moniaistinen multimediaesitys, joka hyödyntää luontoa ja autenttisia luontoelementtejä myös kaupunki- ja laitosympäristöissä (kuva 13). Elämystä täydennetään haju-, maku- ja tuntoaisteja herättelevien luonnontuotteiden avulla.

Kuva 12. Paltamolainen Luonto- ja kulttuuripalvelu Angervon Sari Leinonen toteuttaa perinneviriketoimintaa ikäihmisille luontoavusteisesti. Palvelu on saanut LuontoVoima-laatumerkin. Kuva: Luonto- ja kulttuuripalvelu Angervo

Kuva 13. Lumohukka Oy on vieremäläinen Green Care -alan yritys, jonka tarjontaan kuuluu luontoliikuntaa, luontoon pohjautuvia hyvinvointipalveluita, sekä luontomatkojen ohjelmapalveluita. Yrittäjä Katja Ronkainen toimii tarvittaessa myös Kainuun alueella. Kuva: Lumohukka

Esimerkiksi erityisryhmien leiritoiminnan, neuropsychiatrisen valmennuksen ja ennaltaehkäisevien ja korjaavien sosiaalipalveluiden työtapana voidaan käyttää luontopohjaisia menetelmiä. Luontoavusteisissa palveluissa hyödynnetään tutkittua tietoa luonnon hyvinvointivaikutuksista ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. Luontoa hyödynnetään esimerkiksi ekopsykologian keinoin tai mindfulness-harjoituksissa, joissa tavoitteena on vahvistaa osallistujan luontosuhdetta, löytää uusia ajatusmalleja tai rauhoittua olemaan itsensä kanssa arjen kiireen keskellä (kuva 14).

Kuva 14. Hyvinvointipalvelu Poloku toimii Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueella. Yrityksen toimialoina ovat sosiaalihuollon avopalvelut, hyvinvointipalvelut sekä luontomatkojen ohjelmapalvelut. Kuva: Hyvinvointipalvelu Poloku

Matkailu- ja ohjelmapalveluita Green Care -näkökulmasta ovat kehittäneet monet kainuulaiset yritykset. Palveluita ovat esimerkiksi majoituspalvelut, työhyvinvointi- ja virkistystoiminta, saunahoidot, tilavuokraus, juhlat, leiri- ja retkitoiminta sekä aktiviteettipalvelut (kuvat 15–19).

Kuva 15. Kalevala Experience tarjoaa luonnontuotteisiin ja hyvinvointiin liittyviä palveluita Kuhmossa ja muualla Kainuussa. Kuva: Tanja Pyykkönen, Kalevala Experience.

Kuva 16. Huovisenniemen lammaspaimenviikot ovat kuhmolaisen Ritva Ollinmäen Green Care -matkailutuote. Lammaspaimenet asuvat saassa lampaiden kanssa lomaviikon ajan. Kuva: Ritva Ollinmäki

Kuva 17. Hóll-talli Paltamossa järjestää islanninhevosvaelluksia sekä Green Care -toimintaa. Kuva: Kim Himanen

Kuva 18. Oululaisen Kotokeron palvelut pohjautuvat luontoon ja luonnonmateriaaleihin. Tavanomaisesta askarteluviriketoiminnasta tulee Green Care -toimintaa, kun sitä käytetään tavoitteellisesti esimerkiksi ikäihmisen toimintakyvyn vahvistamiseen tai ylläpitoon. Kuva: Kotokero

Kuva 19. Joogataival järjestää joogaa ja muita ohjattuja ohjelmia luonnossa Green Care -näkökulmasta. Yritys toimii pääasiassa Kainuussa ja Lapissa ja asiakaskuntana on niin kotimaiset kuin ulkomaiset matkailijat. Kuva: Joogataival.

4.2. Green Care -palveluiden mahdollisuudet Kainuun maataloilla ja matkailussa

Kainuussa maatalous on yksi merkittävimpiä elinkeinoja ja maatilat voivat tarjota hyvät puitteet kuntouttavalle toiminnalle (kuva 6). Vuonna 2011 tehdyn esiselvityksen (Mustakangas) perusteella yksikään maataloustoiminnanharjoittaja Kainuussa ei mainostanut liiketoimintaansa Green Care -käsitteellä ja esiselvityksessä pohdittiinkin, olisivatko yritykset kiinnostuneita hyödyntämään luontolähtöisyyttä toimintansa kehittämisesä, jos Green Care tunnettaisiin Kainuussa paremmin. Selvityksessä myös peräänkuulutettiin sektorirajat ylittävää yhteistyötä sekä rahoitusjärjestelmien ja palveluiden kehittämistä vastaamaan sosiaali- ja terveyspalveluiden laatustandardeja Green Care -toiminnan edistämiseksi.

Myös matkailu on isossa roolissa Kainuun elinkeinoelämässä. Luonto- ja vesiympäristöt on todettu monissa tulevaisuuskuviissa kasvaviksi liiketoiminta-alustoiksi hyvinvointipalveluille. Green Care, terveysmatkailu, hyvinvointimatkailu ja luontomatkailu sivuavat toisiaan ja niiden rajapinnoista löytyy potentiaalia kehittää palveluja erilaisille kohderyhmille kuin on totuttu. Green Care voi tuoda matkailutuotteisiin keskittyvälle yritykselle lisäarvoa verrattuna tavallisiin matkailu- tai virkistyspalveluihin.

Green Care voi tuoda myös lisäarvoa yrittäjälle tarjottaessa palveluja matkailusesongin ulkopuolella paikallisille asiakkaille kuten erityisryhmien virkistykseen, kuntouttavaan kalastus- ja erätoimintaan, ikäihmisten viriketoimintaan, kehitysvammaisten päivätoimintaan, koululais- ja päiväkotiryhmille tai työhyvinvointitoimintaan.

Olemassaolevaa Green Care -palveluiden tarjontaa maatiloilla ja matkailuyrityksissä selvitettiin kyselytutkimuksella. Kyselyillä kartoitettiin kohderyhmien kiinnostusta ja resursseja tuottaa luonto-perustaisia hyvinvointipalveluita.

4.2.1. Kysely maatilayrittäjille

Maatilat ovat mahdollisia ympäristöjä Green Care -palveluille (kuva 20). Maatalousyrittäjille suunnattu kysely tehtiin opinnäytetyönä (Säkkinen 2018). Kyselyn tarkoituksena oli selvittää maatilojen kiinnostusta ja resursseja toteuttaa Green Care -toimintaa oman tuotannon ohella. Opinnäytetyöllä haluttiin edistää kainuulaisten maatilojen uusia liiketoimintamahdollisuuksia, jakaa tietoa maatilayrittäjille sekä koota Green Care-toiminnasta kiinnostuneiden verkostoa.

Tutkimus oli kvantitatiivinen. Tutkimusaineisto kerättiin Webropol-ohjelmalla. MTK-Kainuu välitti kyselyn sähköpostitse noin neljälle sadalle jäsenelleen. Kyselyyn vastasi 36 vastaajaa (n=36).

Taustakysymyksenä kysyttiin koulutustaustaa. Vastaajista kymmenellä (27,9 %) oli maaseutuyrittäjän tutkinto. Yhdeksällä (25 %) oli agrologin tutkinto, kahdella (5,6 %) agronomin tutkinto ja kuudellatoista (44,4 %) vastaajalla joku muu kuin maatalousalan tutkinto. Tilan työntekijöiltä maatalousalan koulutuksen lisäksi oli myös muuta osaamista, muun muassa talous-, kasvatusta-, sosiaali- ja hoitoalan sekä koneenkuljettajan ja rakennusalan koulutusta. Green Care -palveluihin tarvittavaa sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon koulutusta voi siis löytyä tilallisten lisäksi heidän työntekijöiltään.

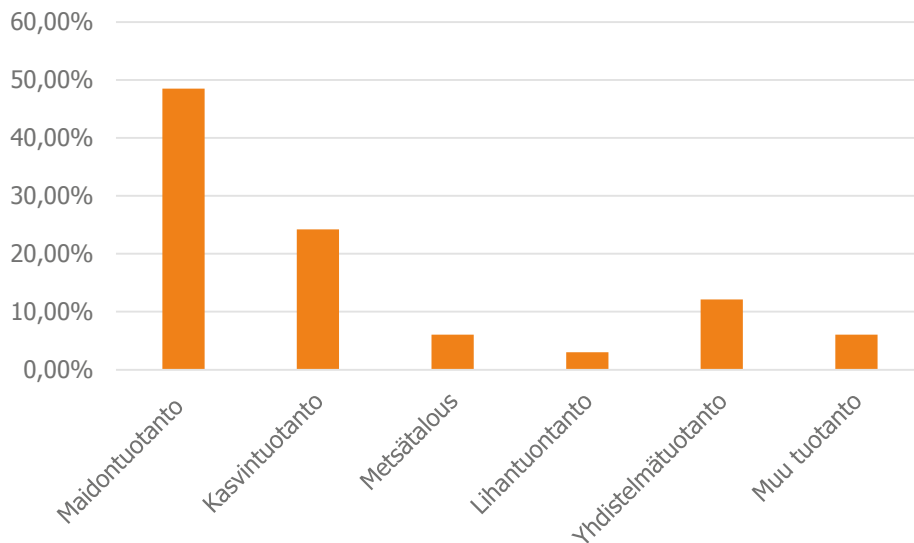
Suurin osa vastaajista edusti ikäluokkia 50-59 vuotta (33,3 %) ja 40-49 vuotta (27,8 %). Vastaajista seitsemän (19,4 %) oli yli 60-vuotiaita ja 30-39 -vuotiaita vastaajia oli viisi (13,9 %). Ikäluokassa 18-29 oli kaksi (5,6 %) vastaajaa.

Kuva 20. Maatilaympäristö tarjoaa yleensä luonnonläheiset puitteet Green Care -toiminnan järjestämiselle. Maatilaympäristöstä löytyy mielekästä tekemistä monelle eri kohderyhmälle. Green Care -palvelussa yhdistyvät sosiaali- ja terveysalan osaaminen ja luonnonvara-alan osaaminen. Kuva: Luonto hyvinvointikeskus Tyynelä

Green Care -palveluja tällä hetkellä kertoi toteuttavansa neljä vastaajista (11 %). He kaikki olivat iältään 40-49 vuotiaita. Kukaan 30-39 ja 50-59 vuotiaista sekä yli 60 vuotiaista ei toteuttanut Green Care -toimintaa tällä hetkellä.

Noin puolet tiloista sijaitsi julkisen liikenteen piirissä tai lähellä julkista liikennettä. Mikäli hoivamaatilalle pääsee julkisen liikenteen avulla, voi se helpottaa asiakkaiden saapumista ja madaltaa kynnystä asiakkaille osallistua toimintaan. Kainuussa välimatkat kunnan taajamasta maaseudulle voivat olla pitkiä. Vastaajien tuotantosuunnat on esitetty kuvassa 21.

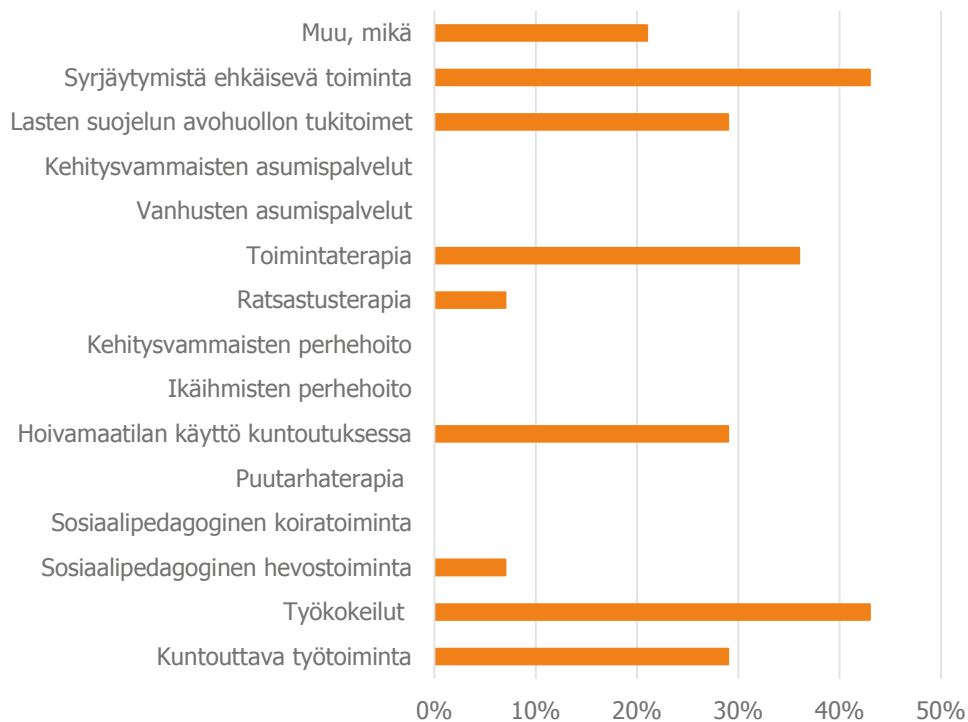
Kuva 21. Kyselyyn vastanneiden kainuulaisten maatalojen tuotantosuunnat (n=36).

Neljä (11,1 %) maataloista (n=36) toteutti Green Care -toimintaa. Vastaajista kymmenen (27,8 %) ei toteuttanut, mutta haluaisi toteuttaa. Suurin osa (61,1 %) ei ollut kiinnostunut ollenkaan Green Care -toiminnasta.

Neljätoista vastaajaa eli 38,9 % (n=36) siis toteuttaa tai haluaisi toteuttaa jotain Green Care -toimintamuodoista. Eniten (42,9 %) kysymykseen vastaajat (n=14) toteuttavat tai halusivat toteuttaa työkokeiluja ja syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa. Toiseksi eniten (35,7 %) vastauksia sai toimintaterapia. Kuntouttava työtoiminta, hoivamaatilan käyttö kuntoutuksessa ja lastensuojelun avohuollon tukitoimet kiinnostivat myös vastaajia (28,9 %).

Kolme kysymykseen vastannutta (21,4 %) toteuttaa tai haluaisi toteuttaa jotain muuta toimintaa. Ratsastusterapiaa tai sosiaalipedagogista hevostoimintaa haluaisi toteuttaa kaksi vastaajaa (14,3 %). Sosiaalipedagogista koiratoimintaa, puutarhaterapiaa, ikäihmisten ja kehitysvammaisten perhehoitoa tai asumispalveluita kyselyyn vastanneista ei kukaan toteuta eikä ole kiinnostunut toteuttamaan. Tulokset on esitetty kuvassa 22.

Yhteistyötahoiksi kyselyssä oli mainittu eriasteisia kouluja. Näitä olivat ammatillinen erityisoppilaitos ja alakoulu. Yhteistyökumppaniksi oli nimetty Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän perhekeskus, mielenterveysyksikkö ja Kainuun keskussairaalan psykiatrinen osasto. Edellä mainittujen lisäksi yhteistyötä tehtiin hankkeiden, kerhojen ja eläkeläisten kanssa.

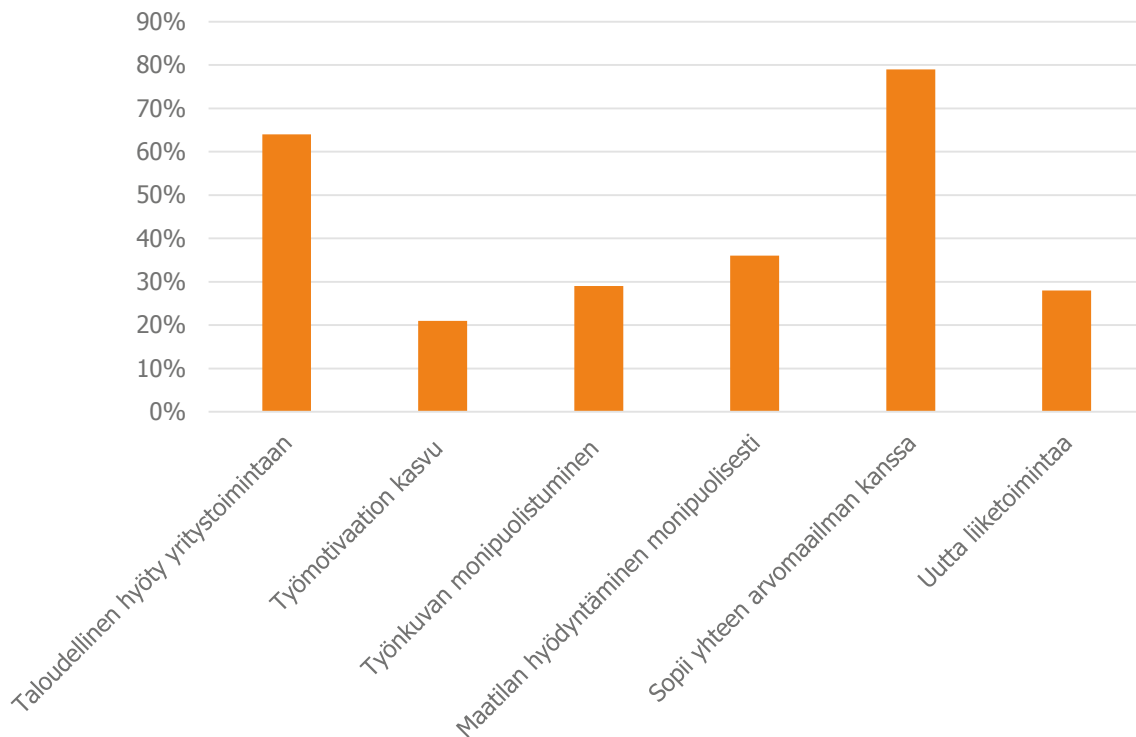
Kuva 22. Toteutettavat tai toiveissa olevat Green Care -toimintamuodot tiloilla (n=14).

Kainuulaisilta maataloilta löytyi toiminnan järjestämiseen sopivia tiloja (n=14). Wc-tila löytyy kahdeksalta (57,1 %) vastaajalta, kokoontumistila seitsemältä (50 %) vastaajalta, keittiö/ruokailutila seitsemältä (50 %) vastaajalta, sosiaalitalat tai pukuhuone viideltä (35,7 %) ja toiminnan kannalta muu hyödyllinen tila kolmelta (21,4 %) vastaajalta. Avoimessa tekstikentässä muuksi hyödylliseksi tilaksi oli vastattu oma koti. Tiloista ainoastaan yhdellä (7,1 %, n=14) voidaan liikkua esimerkiksi pyörätuolilla eli tila on esteetön. Neljän vastaajan (28,6 %) tila oli osittain esteetön.

Tietoa, tukea tai koulutusta Green Care -toiminnasta haluttiin seuraavilla tavoilla:

- Käytännön esimerkkejä, sosiaalialan koulutusta
- Luentoja yrittäjiltä, joilla on jo Green Care -yritys
- Sosiaalialan koulutusta
- Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutusta
- Hankkeissa ollaan jo kouluttauduttu
- En osaa sanoa
- Syvällisempää tietoa, esimerkkejä
- Tietoa, miten Green Care -toiminta käynnistetään ja tukea toiminnan alussa
- Green Care -toiminnan käytännön tietoa ja koulutusta

Green Care -toiminnan hyötyjä kysyttäessä (n=14) neljä viidestä (79 %) koki, että Green Care sopii yhteen heidän arvomaailmansa kanssa. Lisäksi yli puolet (64,3 %) ajatteli, että Green Care toisi taloudellista hyötyä maatilan liiketoimintaan. Vähän yli kolmannes (36 %) koki, että maatilan monipuolinen hyödyntäminen kasvattaa yrittäjän motivaatiota. Työn tekeminen asiakkaan kanssa monipuolis-taisi työnkuvaa 28,6 % mielestä ja Green Care toisi uutta liiketoimintaa tiloille 28,6 % mielestä. Työ-motivaatio nousisi 21,4 % vastaajan mielestä. Tulokset on esitetty kuvassa 23.

Kuva 23. Green Care -toiminnan hyödyt maatilalle. (n=14)

Kyselyn lopuksi oli mahdollisuus jättää vapaat kommentit aiheeseen liittyen:

- Menee vielä aikaa ennen kuin Green Care ja Luonto Voima ovat ihmisille tuttuja
- Toisi monipuolisuutta tiloille
- Green Care toiminta kiinnostaa ja sitä tehdään pienimuotoisesti, aika rajoitteena
- Green Care on tilalle vain pieni sivuhaara ja toimintaa ei ole tavoitteellisesti kehitetty
- Tilamme voi tulevaisuudessa tarjota puitteita toiminnan järjestämiselle
- Vain lomatoimintaa lapsille, vanhuksille tai kehitysvammaisille

4.2.2. Kysely matkailuyrittäjille

Matkailuyrittäjille suunnatussa kyselyssä haluttiin selvittää matkailuyritysten kiinnostusta tuottaa Green Care -palveluita ja toisaalta viedä tietoa yrittäjille siitä, mikä tekee luontoon liittyvästä palvelusta Green Care -palvelun. Kysely toteutettiin opinnäytetyönä (Ahola 2019).

Kyselylomake lähetettiin sähköpostitse noin 140 kainuulaiselle matkailuyritykselle. Vastauksia saatiin 28 määräaikaan mennessä. Kyseessä oli määrällinen eli kvantitatiivinen kysely. Lisäksi lomakkeessa oli avoimia kysymyksiä, joita tarkasteltiin laadullisesti. Kyselyssä oli myös määritelty, mitä Green Care -toiminnalla tässä kyselyssä tarkoitettiin. Kysely toteutettiin Microsoft Forms -ohjelmalla. Kyselyn tulokset käsiteltiin anonyymisti ja siten, että vastaaja ei ollut tunnistettavissa.

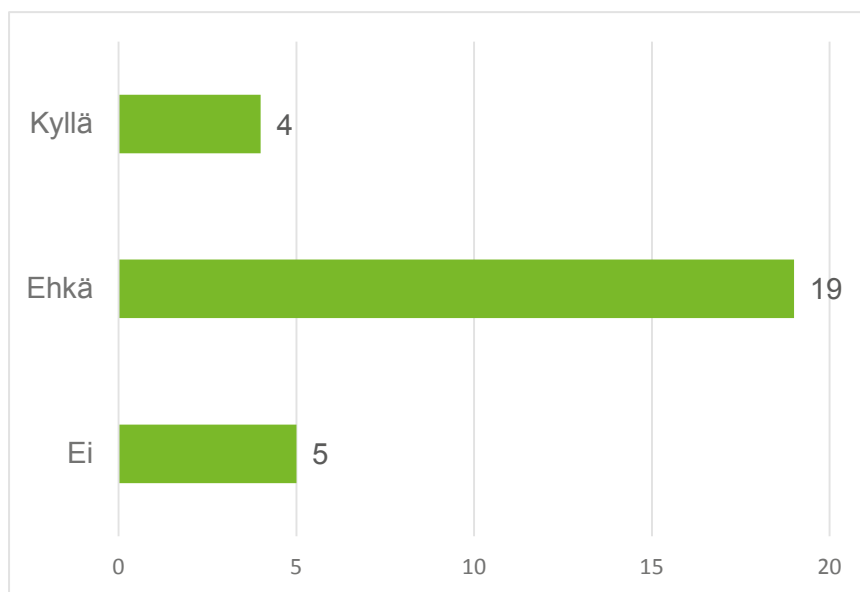
Kyselyn taustakysymyksiä kysyttiin yrityksen sijaintikuntaa sekä minkä tyyppisiä palveluita yritys tuottaa. Suurin osa (n=28) määritteli tuottavansa ensisijaisesti majoituspalveluita ja ohjelmapalveluita.

Kyselyn tulokset osoittivat, että Green Care -käsite on jo jonkin verran tuttu matkailuyritysten keskuudessa. Vastanneista (n=28) seitsemäntoista (60,7 %) tunsivat Green Care -toimintatapaa, mutta vain neljä (14,3 %) vastanneista tuotti Green Care -palveluja. Luonnossa useimmin toimivat tahot, kuten

esimerkiksi ohjelma-, virkistys-, liikunta-, ja hyvinvointipalveluja tuottavat yritykset ovat kuulleet Green Caresta useammin kuin he, joilla ensisijainen elinkeino sijoittuu lähinnä sisätiloihin, kuten pelkkään majoitustoimintaan keskittyvät hotellit. Avoimessa vastauskentässä kerrottiin Green Caren olevan osana palvelun viitekehystä erityisryhmien palvelemisessa.

Neljä vastaajaa (14,3 %) oli hankkinut koulutusta Green Care -toimintaan liittyen. Kuitenkin kymmenellä (35,7 %) Green Care -toimintatapa näkyi yrityksen palveluissa jollakin tavalla. Avoimessa vastauskentässä kysyttiin, millä tavalla Green Care -toimintatapa näkyy. Luontoperustaisuus, vastuullisuus ja kokemuksellisuus kerrottiin usein olevan osa koko yrityksen toimintaa. Lisäksi mainittiin kestävyys ja kokonaisvaltainen hyvinvointi.

Neljä vastaajaa (14,3 %) oli kiinnostunut, 19 vastaajaa (67,9 %) oli mahdollisesti kiinnostunut ja loput viisi (17,29) ei ollut kiinnostunut tuottamaan Green Care -palveluita (kuva 24).

Kuva 24. Suurin osa matkailuyrittäjille suunnatun kyselyn vastaajista oli mahdollisesti kiinnostunut tuottamaan Green Care -palveluita.

Avoimissa kysymyksissä kysyttiin mille kohderyhmille yritys voisi tarjota Green Care -palveluja. Vastauksissa mainittiin erityisryhmät (näkö- ja kuulovammaiset sekä liikuntarajoitteiset), TYHY-ryhmät, matkailijat sekä laaja-alaisesti tulevaisuuden asiakkaat. Osa näki esteettömän toimintaympäristön puuttumisen haasteena palveluiden järjestämiselle.

Kysyttäessä millaisia vaikutuksia vastaajat näkisivät Green Care -palveluilla olevan asiakkaisiinsa, mainittiin positiiviset vaikutukset hyvinvointiin sekä läheisempi luontokokemus. Osa näkisi Green Care -palveluiden tuovan uusia asiakkaita, kun taas osa suhtautui uusien asiakkaiden saantiin hyvin varauksella, sillä asiakaskunta oli jo vastaushetkellä hyvin heterogeeninen.

Kyselyssä esiteltiin myös Green Care -laatumerkit. Vastaajista 16 (57,1 %) koki, että laatumerkistä olisi hyötyä markkinoitaessa yrityksen palveluja. Green Care -koulutukset sekä -kehittämisen ja verkostoitumismahdollisuudet näki tärkeäksi matkailusektorin kehittämisessä noin puolet vastaajista (täysin samaa mieltä 14,3 %, samaa mieltä 32,1 %).

Vapaa sana -kohdassa pohdittiin Green Care -toimintatapaa monelta kantilta. Matkailun näkökulmasta tärkein eli maksava asiakas tai suuri asiakasvolyymi nähtiin Green Care -palveluissa puuttuvan ja siksi toimintatapaa ei pidetty merkittävänä. Toisaalta taas Green Care -palvelutarjonnan koettiin ole-

van tärkeää kansainvälistymisen kannalta. Aihetta pidettiin kiinnostavana, joskin alkuun hankalalta sisäistää. Ei tiedetty keitä asiakkaat voisivat olla ja minkälaisia tuotteiden pitäisi olla.

4.3. Maatila- ja matkailuyritysten kyselytutkimusten yhteenveto

Kyselytutkimukset suunnattiin tahoille, jotka voisivat Kainuussa tuottaa Green Care-palveluita maataloustoiminnan tai matkailun yhteydessä. Maatalousyrittäjille tehdyn kyselyn mukaan yksitoista vastaajista (n=36) toteutti tai halusi toteuttaa Green Care -toimintaa omalla tilallaan. Kainuulaisilta maataloilta löytyy monipuolista koulutustaustaa perinteisten maatalousalojen lisäksi.

Eniten maataloilla toteutettiin tai haluttiin toteuttaa työkokeiluja ja syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa. Toimintaterapia, kuntouttava työtoiminta, hoivamaatilan käyttö kuntoutuksessa ja lastensuojelun avohuollon tukitoimet kiinnostivat myös palvelutyypinä. Lisätiedon saanti koettiin tärkeäksi edellytykseksi, jotta toimintaa voitaisiin aloittaa tiloilla kannattavasti.

Maatilayrittäjät näkivät, että Green Care on vielä suhteellisen vakiintumatonta toimintaa alueella. Ajan saatossa kuitenkin uskottiin toiminnan tulevan tutuksi laajemmin. Maatilojen Green Care -toiminnan kehittymistä rajoittaa yrittäjien sitoutuneisuus tuotannon ylläpitoon. Esimerkiksi lypsykarjatilalla voi olla hankalaa löytää aikaa erilliselle Green Care -toiminnalle palkkaamatta lisätyövoimaa.

Seuraava kehittämisskkel Kainuussa olisi lähteä kokeilemaan hoivamaatiloimintaa. Siihen tarvitaan sopiva asiakasryhmä sekä sitoutuneita tiloja, jotka ovat avoimia kehittämään uudenlaista palvelua yhteistyössä sote-alan ammattilaisten kanssa. Suomessa maataloilla tapahtuvaa toimintaa on kehitetty esimerkiksi kehitysvammaisten, ikäihmisten tai mielenterveyskuntoutujien päivätoimintaryhmille. Lisäksi maataloilla käy päiväkotij- ja koululaisryhmiä. Jotkin tilat ovat tuotteistaneet palveluitaan myös esimerkiksi kesäleirien muotoon. Tämän tyyppinen palveluvalikoima sopisi myös kainuulaiselle tilalle. Haasteena Kainuussa on pitkät välimatkat, kun tilat sijaitsevat useimmiten keskustojen ulkopuolella hyvinkin syrjässä. Tilan tulisi olla kohtuullisen matkan päässä suurimmista keskustoista, jotta asiakkaiden kuljetuskustannukset ja -aika eivät olisi liian suuret.

Matkailuyrittäjille suunnatun kyselyn tulokset osoittivat, että Green Care -käsite on jonkin verran tuttu matkailuyritysten keskuudessa. Vastanneista (n=28) yli puolet tunsi toimintatapaa, mutta vain muutama vastanneista tuotti Green Care -palveluja. Vastauksista päätellen Green Care on ollut kaikista helpointa istuttaa luontoon sijoittuviin matkailupalveluihin, ja haastavinta olisi hyödyntää esimerkiksi kaupunkihotellin tiloja. Koulutus voisi tuoda työkaluja siihen, miten myös kaupunkimiljööseen sijoittuvat palvelut voivat hyödyntää luontoelementtejä. Vastaajista vain muutama oli osallistunut Green Care -koulutuksiin.

Useiden yrittäjien tarjoamien palveluiden tavoitteet olivat samanlaisia Green Care -toiminnan tavoitteiden – osallistujien kokonaisvaltainen hyvinvointi ja luontokokemuksen mahdollistaminen – kanssa. Yrittäjät eivät kuitenkaan nähneet selvää lisäarvoa, jota Green Care -lähestymistapa voisi heidän palveluilleen tuoda. Tällä hetkellä matkailun näkökulmasta tärkeimmät elementit – maksukykyinen asiakas tai merkittävä asiakasvolyyymi – puuttuvat. Green Care -arvojen parempi tunnettavuus kuluttajien keskuudessa kannustaisi yrittäjiä ryhtymään mukaan tuottamaan Green Care -nimellä kulkevia palveluita. Myös tiivis sekä laajempi yhteistyö sosiaali- ja terveysalan kanssa voisi tuoda mukanaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia sekä uusia asiakkaita matkailuyrityksiin.

Hyvinvointi on kiistatta edelleen kasvava matkailutrendi. Mikäli Green Care onnistutaan integroimaan laajemmin erilaisiin matkailupalveluihin ja markkinoimaan kuluttajille omanlaisena matkailukonseptinaan, niin kysyntää voi olla paljonkin. Kainuun imagoa luonnon hyvinvointivaikutusten hyödyntäjänä kannattaisi rakentaa tavoitteellisesti vastaamaan hyvinvointimatkailun trendeihin.

5. Kehittämisideoita Alankomaista ja Pohjanmaan maakunnista

Maataloudessa eletään murroskautta, jossa valintoja tulevaisuuden suhteen on tehtävä ja Green Care -palvelut voivat olla osa maatalon elinkeinotoimintaa. Maatilojen ja hevostallien keskeiset kunnouttavat vaikutukset liittyvät tilan arkiseen työhön ja toimintaan, luonto- ja eläinkontakteihin sekä yhteisön osallisuuteen ja ohjaajan antamaan tukeen. Asiakkaalle tarjotaan kokemuksia tavallisesta arjesta.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden henkilökohtainen budjetointi voi luoda hyvät edellytykset hoivamaatilatoiminnalle. Tällainen kehityskulku tapahtui Alankomaissa – Green Care -toiminnan edelläkävijämaassa – jossa vuodesta 1998 palveluita on hankittu asiakkaille alueellisesti henkilökohtaisen budjetoinnin turvin, mikä on mahdollistanut laajamittaisen toiminnan hyvin monenlaisille kohderyhmille. Luvoka-hankkeen opintomatalla tutustuttiin hollantilaisiin hoivamaatiloihin keväällä 2018 (Green Care Finland ry 2018b).

Hollannissa Care Farm -toimintaa on kehitetty jo yli 20 vuotta. Mukana on ollut alusta asti kaksi ministeriötä – terveysministeriö ja maatalousministeriö – joka on vaikuttanut suotuisasti toiminnan laajentumiseen. Valtio ja kunnat rahoittavat Care Farm -toimintaa. Esimerkiksi lasten ja nuorten palvelut maksetaan kunnan budjetista, ikäihmisten palvelut valtion pakollisten sairausvakuutusten turvin.

Care Farm -tiloja on maassa yli 1 400 ja yhden maakunnan alueella lähes 200. Asiakkaita tuntuu kaikille riittävän – toki rinnalle on lähes kaikilla tiloilla keksitty muuta tuotantoa tai palveluja kuten pito-palvelu, ravintola tai suoramyyntiä. Usein asiakkaat osallistuvat näiden toimintojen pyörittämiseen. Asiakasmäärät tilojen päivätoiminnassa ovat keskimäärin 10–30 henkilöä. Osallistujamaksut vaihtelevat 25–65 e/puoli pv/asiakas tuentasosta riippuen. Ohjaajina tiloilla on usein kasvatus- tai hoitoalan ammattilaisia apunaan opiskelijoita ja vapaaehtoisia. Tilat ovat kukin erikoistuneet ja asiakkaita tuntuu riittävän kaikille. Tilan liikevaihdosta 5–95 % tulee tuotannosta ja loput hoivapalvelutoiminnasta. Useat toimijat korostavat, etteivät palveluntuottamisen kriteerit saa olla liian tiukat, jotta toiminnan toteuttaminen ei kaadu siihen.

Puitteet hollantilaisilla tiloilla ovat erittäin siistit (kuva 25). Kaikilla tiloilla eläintilat ja -aitaukset ovat hyvinhoidettuja. Kulkureitit ja sisätilat ovat esteettömiä. Erilaiset asiakkaat tekevät luontevasti töitä ja viihtyvät yhdessä, jaloissa pyörii koira ja kanoja. Ohjaamista kuvaa lämminhenkisyys ja ihmisen kohtaaminen.

Usein vaikuttavin tekijä maatilahoivassa on tilallisen taito kohdata asiakas ihmisenä – ei diagnoosin kautta (Pedersen ym. 2016). Toki palvelut on tuotettava ammatillisesti, mutta ohjaajan aito läsnäolo ja maatalaan liittyvä tietotaito ovat tärkeitä tekijöitä, jotka luovat turvallisuudentunteen osallistujalle. Mielenkiintoinen kysymys onkin ohjaajan rooli Green Care -toiminnassa sekä kuinka normaalielämänsä nykyään ”epätavanomainen” maatilaympäristö tukee tätä ohjaajan merkitystä.

Kuva 25. Hollantilaiselta hoivamaatilalta löytyy myymälä, majoitustiloja, terapiatiloja, kanala, kasvihuone, peltoa, puutarha, verstaas ja muita tiloja. Ympäristö on esteetön ja siisti. Kuva: Maija Lipponen

Hollannissa maatilat ovat hyvin saavutettavissa, sillä maa on pieni ja tiheään rakennettu. Maatilat saattavat sijaita lähes keskellä kaupunkia tai sen laidalla. Kulttuurisena erona on myös vapaaehtoistyön suosio: Hollanin hoivamaatiloilla vapaaehtoistyön määrä on merkittävä. Vapaaehtoiset usein ovat eläkeläisiä, työttömiä, työuraansa uudelleen pohtivia tai opiskelijoita, jotka kokevat maatilatoimintaan osallistumisen itselleen tärkeänä voimavarana. Kuinka tätä kulttuuria voitaisiin Suomessa ja Kainuussa kehittää ja sitä kautta edistää osallisuutta?

Suomessa hoivamaatilatoimintaa on kehitetty esimerkiksi Pohjanmaan maakunnassa, jonne Luvokahankkeessa tehtiin opintomatka keväällä 2019 (Green Care Finland ry 2019c). Siellä on sekä matkailuun että hoivapalveluihin erikoistuneita yrityksiä, jotka ovat hiljalleen saaneet jalansijaa palveluntarjoajien joukossa. Myös tuotantotilat ovat kokeilleet kehitysvammaisten päivätoiminnan tarjoamista. Robottinavetastakin löytyy käsityötä kuten ruokintaa, vasikoiden juottoa, siivoushommia, lakaisua ja vasikoiden siirtämistä sekä siistit asiakastilat (kuva 26). Säännöllisesti tilalla käyvien asiakkaiden tukitoimena maatilapäivätoiminta on koettu hyödyllisenä. Tiloilla on ratkaistu myös erilaisia tuotantotilaympäristön haasteita: turvallisuus- ja hygienianäkökulmat on huomioitava.

Kuva 26. Tuotantotilaympäristö voi olla kuitenkin myös viihtyisä asiakkaille.

Maatilayrittäjällä tulee Green Care -palvelua tarjotessaan olla jonkinlainen varmuus asiakassuhteiden jatkumisesta, jotta hän voi investoida asiakastiloihin sekä palkata mahdollisesti lisätyövoimaa tilalleen. Tämä edellyttää kunnollisia sopimuksia kuntien tai sote-alueiden ja yrittäjän välillä. Päätöksen palveluntarjoamisesta tulee perustua kannattavuuslaskelmaan ja palvelun hinta määräytyy sen mukaisesti, että se on yrittäjälle taloudellisesti järkevää. Tarkoin määritelty, valvottu, suunniteltu ja ohjattu palvelu maksaa, mutta on vaikuttavaa ja laadukasta. (Yli-Viikari & Smeds 2019)

6. Green Care -palveluiden tulevaisuus Kainuussa

Kainuussa tuotetaan jo nyt Green Care -palveluita ja niiden kysyntä vaikuttaa olevan kasvussa. Media uutisoi luonnon hyvinvointivaikutuksista koko ajan yhä enemmän ja myös kainuulainen Green Care on saanut mediahuomiota (kuva 27). Kiinnostuksen kasvusta kertoo esimerkiksi alan koulutusten kysyntä. Myös Green Care -hanketoiminta on maakunnassa jatkunut aktiivisena. Isot terveysalan toimijat, muun muassa Kainuun sote, Kainuunmeren Työterveys Oy ja Kainuun uusi sairaala, ovat mukana kehittämishankkeissa pilotoimassa ja juurruttamassa Green Care -menetelmiä työhönsä. Tiedon ja osaamisen lisääntyminen edesauttaa myös ulkoa ostettavien Green Care -palveluiden käyttöä, mikä ennustaa työtä alan yrittäjille.

Kuva 27. Yle Uutiset kirjoitti kainuulaisesta Green Care -osaamisesta 2.11.2018. Kuva: Yle

Kainuun Green Care -visiossa seuraavia tulevaisuuden askelia on tiedostaa entistä paremmin ympäristön tilan merkitys ihmisten hyvinvoinnille. Monimuotoisen luonnon säilyttäminen ja sen merkitys ihmisen hyvinvoinnille ymmärretään tulevaisuudessa entistä paremmin. Lähiluontoon pääsy ja keskustojen vihernäkymät tukevat terveyttä. Kaupungeissa on riittävästi viheralueita ja maaseudulla tuetaan monimuotoisen luonnon säilyttävää viljelyä ja metsänhoitoa. Tällöin ympäristö Kainuussa tukee luontoperustaisia hoiva- kasvat- ja virkistyspalveluita, luonto- ja hyvinvointimatkailua, luonnontuotealaa sekä työ- ja arkihyvinvointia.

6.1. Asiantuntijahaastattelut

Green Care -liiketoiminnan tulevaisuuden näkymiä arvioitiin hankkeen lopuksi haastatteleamalla kainuulaisten tutkimus-, neuvonta- ja koulutusorganisaatioiden asiantuntijoita. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna. Kysely lähetettiin kahdeksalle eri organisaatiolle ja 43 eri henkilölle. Vastauksia saatiin neljältä organisaatiolta ja kahdeksalta henkilöltä.

6.1.1. Hyvinvointipalveluiden tarve tulevaisuuden Kainuussa

Ennalta ehkäiseville ja terveyttä tukeville hyvinvointipalveluille nähtiin olevan kasvava tarve tulevaisuudessa muun muassa lisääntyvän uupumisen, masennuksen, psyykkisten sairauksien ja muiden mielenterveysongelmien vuoksi. Nopean kaupungistumisen arveltiin olevan yhtenä syynä lisääntyvään henkiseen pahoinvointiin. Ihmisen luontainen kosketus luontoon on vähentynyt, mutta samalla tietoinen ja tiedostamaton kaipaus luontokokemuksiin ja luontoon on säilynyt. Hyvinvointipalveluiden tunnistamista pidettiin tärkeänä ja kaivattiin palveluiden vaikutuksista tieteellistä näyttöä.

Hyvinvointipalveluiden kasvavaa kysyntää pidettiin myös trendimäisenä ilmiönä ja verrattavissa muun muassa lähiruokaboomiin. Sekä kotimaisille, että kansainvälisille matkailijoille luonto, hyvinvointi, turvallisuus ja luonnosta saatu elämyksellisyys nähtiin kasvavaksi ilmiöksi. Vastaajat näkivät, että matkailijoiden lisäksi maksavina asiakkaina voivat tulevaisuudessa olla myös paikalliset asukkaat.

6.1.2. Kainuussa mainiot puitteet

Vastaajat kokivat, että Kainuussa olisi hyvät mahdollisuudet tuottaa hyvinvointipalveluita. Tulevaisuuden hyvinvointipalvelut voisivat vastaajien mukaan liittyä Kainuussa puhtaaseen ympäristöön, ruokaan, juomaan, maisemien kauneuteen, valmiisiin ulkoilureitistöihin, kestävään elämäntapaan, kestävään kulttuuriin, verkkaisempaan elämänmenoon, puutarha-alaan ja maatilatoimintaan. Suomalaisen luonnon koettiin tarjoavan erinomaiset mahdollisuudet monenlaiseen virkistymiseen, elpymiseen ja voimaantumiseen. Luontoon ja maaseutuun perustuvien hyvinvointipalveluiden tulevaisuutta Kainuussa pidettiin valoisana, jos käytettävissä olevaa potentiaalia osataan hyödyntää.

Kainuun puitteita luontoperustaisten hyvinvointipalveluiden harjoittamiseen pidettiin mainioina muun muassa matkailuun perustuvan liiketoiminnan kannalta. On kaikkien käytettävissä olevia laavuja, polkuja ja valmiita reittejä maastopyöräilyyn ja vaeltamiseen. Valmiiden luontoreitistöjen lisäksi maaseudulle sijoittuvissa palveluissa nähtiin, että maatila- ja puutarhayritykset voisivat olla mahdollisia, tulevaisuuden hyvinvointipalveluiden tuottajia. Potentiaalisia hyvinvointipalveluiden tuottajia voisivat olla tällä hetkellä tuotantosuunnan muutosta tai tuotannon monipuolistamista miettivät yrittäjät. Puutarha-alaan nähtiin soveltuvan hyvin esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan ja maahanmuuttajien kotouttamiseen. Koettiin kuitenkin, että puutarha-alaan Green Care-palvelut ovat vielä tällä hetkellä heikommin tunnettuja kuin eläinavusteinen toiminta (kuva 28). Lisäksi koettiin, että puutarhatuotannon koko potentiaalia ei ole Kainuussa vielä läheskään hyödynnetty.

6.1.3. Tulevaisuuden kehittämistarpeita

Vastaajien mukaan hyvistä puitteista huolimatta löytyi vielä paljon kehittämisen tarvetta. Koettiin, että esimerkiksi luontomatkat on Kainuussa vielä lapsen kengissä eikä kaikkia mahdollisuuksia osata tunnistaa tällä hetkellä riittävän hyvin. Kainuun julkisen liikenteen yhteyksiä pidettiin myös heikkoina, mikä voi vaikeuttaa palveluiden saavutettavuutta. Vastaajat pitivät todennäköisenä, että asiakkaat eivät ole valmiita kulkemaan pitkiä matkoja palveluiden vuoksi. Arveltiin, että tämä voi tulevaisuudessa johtaa hyvinvointipalveluiden keskittymiseen suurempien asutus- ja matkailukeskusten lähelle.

Kuva 28. Puutarhat ovat yksi mahdollinen toimintaympäristö Green Care -toiminnalle.

Uusien palveluiden synnylle koettiin esteeksi, että nykyisiltä yrittäjiltä puuttuu uskallusta ja osaamista uuden hyvinvointiliiketoiminnan aloittamiseksi. Myös palveluita tarjoavien yritysten resursseissa ja taloudellisessa osaamisessa nähtiin haasteita ja puutteita. Toivottiin, että palveluntuottajat ymmärtäisivät hyvinvointiliiketoiminnan bisneksenä muun liiketoiminnan tavoin, jolloin palvelun tuotantoon tarvitaan resursseja ja investointeja. Vastaaerien näkemyksen mukaan liiketoiminnassa tarvittaisiin erityisesti matkailualalla investointeja toimintaympäristöön, toimitiloihin ja markkinointiin.

Lisäksi tarvittaisiin Green Care -yrittäjien hyvää keskinäistä verkostoitumista ja yritysyhteistyötä esimerkiksi matkailualan toimijoiden kanssa. Hyvä yhteistyö eri toimijoiden kesken toisi paremmat mahdollisuudet palvella isompia kohderyhmiä ja jakaa riskejä. Yhteistyö olisi hyödyllistä myös siksi, että yrittäjän liian laaja omien palveluiden kirjo nähtiin toiminnan tehokkuutta hajottavana seikkana. Palveluiden oikeanlaista tuotteistamista ja hinnoittelua, omaleimaisuutta sekä olennaiseen tuotteen keskittymistä pidettiin tärkeinä liiketoiminnan onnistumisen kannalta. Vastauksissa korostettiin myös laatua, sillä ammattimaiset Green Care-palvelut tulisi pystyä erottamaan kotikutoisuudesta ja perinteisestä maaseutumatkailusta.

Kaikilla yrityksillä ei kuitenkaan nähty olevan mahdollisuuksia tuottaa Green Care-palveluita puitteista huolimatta. Suurten maatalojen ja ammattimaisten puutarhayritysten todettiin esimerkiksi olevan niin kiireisiä ja omaan tuotantoon keskittyneitä, ettei hyvinvointipalveluiden muotoiluun ja ohjaamiseen enää jää aikaa. Tasavahvan Green Care -palveluiden tarjonnan ja tuotannollisen työn yhdistämisestä sesonkina ei nähty järkevänä toisen puolen kärsimättä. Pienillä maatilayrityksillä todettiin sen sijaan olevan paremmat mahdollisuudet hyvinvointipalveluiden tuottoon kuin suurilla. Ratkaisuna tuotantotilojen resurssi- ja aikapulaan esitettiin muun muassa maatila- tai puutarhayrityksen tuotantosuunnan vaihtoa kokonaan hyvinvointipalveluiden tuottoon tai yhteistyötä yrityksen ja erillisen

Green Care- palvelutuottajan välillä. Tällöin maatalo- tai puutarhayrittäjä tarjoaisi puitteet ja palveluntuottaja tuottaisi palvelun.

6.1.4. Teemahaastattelun yhteenveto

Vastaajien yksimielinen näkemys oli, että Kainuussa olisi hyvät mahdollisuudet tuottaa luontoperustaisia hyvinvointipalveluita sekä paikallisille että matkailijoille. Edellytyksenä kuitenkin on, että olemassa olevat puitteet osataan tunnistaa ja hyödyntää oikealla tavalla. Yritysten välinen yhteistyö ja hyvä verkostoituminen nähtiin elintärkeinä asioina Green Care -toiminnan kehittymiselle Kainuussa. Hyvä yritys yhteistyö mahdollistaa paremman näkyvyyden, isommat markkinat ja jakaa yrittämisen riskejä. Tuotettujen palveluiden tulisi myös olla laadukkaita ja erottua tavallisista luontoaktiviteeteistä. Yrittäjän kannattaa mieluummin keskittyä tuottamaan laadukkaasti yhtä tai vain muutamaa palvelua kuin tarjota vähän kaikkea kaikille. Yrittäjän ammattitaito ja liiketaloudellinen osaaminen korostuvat myös luontoperustaisen hyvinvointiliiketoiminnan kohdalla.

Teemahaastattelun vastausten perusteella kannattava luontoperustainen hyvinvointiliiketoiminta Kainuussa on järkevästi tavoiteltavissa. Tarvitaan kuitenkin vielä paljon kehittämistyötä alan yrittäjien, potentiaalisten asiakkaiden ja palvelun ostajien keskuudessa ennen kuin luontoperustainen hyvinvointitoiminta on kaikille osapuolille riittävän tunnettua ja joustavasti saatavilla.

7. Jatkotoimenpiteet ja kehittämissuhteet

Tällä hetkellä Kainuussa on sekä tarvetta että tarjontaa Green Care -palveluille, ja toimintatapa nähdään tulevaisuudessa yhä tärkeämpänä sekä palveluita hankkivien että asiantuntijoiden mielestä. Luvoka-hankkeen aikana Kainuussa ei vielä toiminut päätoimisesti Green Care -palveluita tuottavia yrityksiä. Green Care -palvelut olivat osa yrityksen muuta liiketoimintaa. Näin tulee varmasti jatkossakin olemaan ainakin LuontoHoivan palveluissa, jotka ovat pitkäkestoisia ja suuntautuvat useimmiten paikalliselle väestölle, sillä Kainuun väkiluku ja siten asiakaspotentiaali ovat pieniä. Sen sijaan LuontoVoiman palveluissa asiakaspotentiaalia on enemmän, mutta toistaiseksi Green Care -näkökulman tuomaa lisäarvoa matkailuyritykselle ei oikein tunnusteta. Maatilayrityksissä kiinnostusta hyvinvointipalveluiden tuottamiseen on, mikäli toimintamallien kehittämiseen saadaan riittävästi tukea ja toiminta on taloudellisesti kannattavaa.

Kannattava toiminta vaatii liiketoimintaosaamista, esimerkiksi oikeanlaista hinnoittelua. Yrittäjän käyttämä työaika ei kohdistu vain asiakkaiden kohtaamiseen, vaan Green Care -toiminta vaatii paljon suunnittelua, yhteistyötä mahdollisesti asiakkaan lähettävän tahon kanssa, raportointia ja tavoitteiden toteutumisen seuraamista, markkinointia ja paljon muuta. Lisäksi on huolehdittava toimintaympäristön kunnossapidosta sekä mahdollisesti myös eläimistä ja niiden hyvinvoinnista. Vain hyvinvoivilla eläimillä voidaan luoda hyvinvointia ihmisille.

7.1. Palveluseteli ja henkilökohtainen budjetointi avuksi

Palvelusetelien ja henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilujen ja käyttöönoton myötä asiakkaan valinnanvapaus sekä erilaisten ennaltaehkäisevien ja kuntouttavien toimintamuotojen käyttö mahdollisesti lisääntyy ja tarve luontoperustaisille palveluille kasvaa. Palveluiden hyvä markkinointi ja hyvistä esimerkeistä kertominen ostajille on tärkeää sekä myös palveluiden saatavuus koko Kainuun alueella. Tähän tarvitaan yritysten tiivistä yhteistyötä ja yhteiskehittämistä esimerkiksi yritysryhmähankkeiden avulla. Yhteinen ponnistelu näkyvyyden ja tunnettavuuden lisäämiseksi tuottaa parhaiten tulosta.

Esimerkiksi Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalouden yhtiön alueella on otettu vuonna 2019 käyttöön Green Care -päivätoiminnan palveluseteli. Tämä on aiheuttanut tilanteen, jossa kysyntää päivätoimintapalveluille on enemmän kuin palveluntuottajia tällä hetkellä. Maatiloilla tapahtuva päivätoiminta on nähty niin vaikuttavaksi, että palveluihin ohjautuu asiakkaita enemmän kuin yrittäjät pystyvät ottamaan vastaan.

Tällä hetkellä (2019) Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän mahdollisuudet myöntää asiakas- tai palveluseteliä on lähinnä ruokatalouden, hygienian hoitoon tai muun henkilökohtaisiin perustarpeisiin liittyviin palveluihin. Tulevaisuudessa yhä useampi asuu kotonaan ja heidän kunnossa pysymiseensä sekä yhteisöllisyyteensä tulisi kiinnittää yhä enemmän huomiota. Toimintakykyä ylläpitäville kotiin tuotaville palveluille on tarvetta. Näitä voi toteuttaa mainiosti luontoperustaisiin menetelmiin. Usein tällaiset palvelut koetaan motivoivina ja niihin sitoudutaan hyvin.

Kotihoidon tukipalveluita varten olisi tarve avata palveluseteli kuntoutumista tukeville ja sosiaalista kanssakäymistä edistäville palveluille. Kainuussa on sosiaali- ja terveysalan palveluntuottajia, jotka olisivat kiinnostuneita tarjoamaan Green Care -palveluja, joissa hyödynnetään luonnon tai eläinten mahdollistamia hyvinvointivaikutuksia. Palvelut voivat olla kotiin tuotavia Green Care -palveluja tai esimerkiksi päivätoimintaa maatiloilla. Joillain sote-alueilla tällainen seteli mahdollistaa kotiin tuotavat Green Care -palvelut, toisilla alueilla taas päivätoimintapalveluita.

Green Care- palvelua voisi hyödyntää myös yksityisenä sosiaalipalveluna. Tässä tarkoituksessa tarjottava Green Care -palvelu on sosiaalialan ammattilaisen toteuttamaa sosiaalihuoltolain mukaista

palvelua, jota voidaan myös toteuttaa luonto- tai eläinavusteisesti. Aluehallintovirasto käsittelee palveluja koskevat ilmoitukset ja valvoo niitä. Kuntayhtymän tulisi kuitenkin ohjata hakijaa ilmoituksen tekemisessä, jotta ilmoituksen tekeminen sujuisi kerralla oikein. Olisi hyvä, että kuntayhtymän ohjauksesta vastaavat henkilöt olisivat myös riittävän perehtyneitä luonto- ja eläinavusteisiin ammattillisiin palveluihin.

Paikallisesti tuotettujen Green Care-palveluiden käyttö hyödyttäisi sekä asiakasta, että palvelun ostajatahoa. Lisääntynyt kysyntä vaikuttaisi palveluntarjonnan kehittymiseen ja monipuolistumiseen. **Paikallisia pienyrityksiä tulisi suosia kilpailutuksissa sekä ohjata yrityksiä siinä, miten Kainuun soten palveluntuottajaksi pääsee:** mitkä kriteerit tulee täyttyä ja miten rekisteriin ilmoitaudutaan. Green Care -palveluita voidaan mainiosti tarjota esimerkiksi myös ammatillisena tukihenkilötoimintana. Jos kilpailutus kuitenkin suosii isoja valtakunnallisia yrityksiä, ei välttämättä saada luontoa hyödyntävää palvelua. Suurten yritysten palveluntarjonta muuttuu hitaasti, joten pienet yritykset pystyvät notkeammin tarjoamaan uusia palvelumuotoja.

7.2. Green Care -osaaminen vahvaksi

Green Care -toiminta perustuu osaamis pohjaisiin palveluihin. Maakuntaan on nykyisillä hankkeilla luotu hyvä määrä tarvittavaa osaamista. Tyypillisimpiä osaamisen osa-alueita ovat Green Care -menetelmäosaaminen, sosiaali- ja terveysalan tai matkailualan osaaminen sekä liiketoimintaan liittyvä perusosaaminen. Green Care -menetelmäosaamisen yhteiskehittäminen sosiaali- ja terveysalan, matkailualan sekä luontoalan ammattilaisten keskuudessa on jatkossakin tärkeää. Tämä pitää sisällään sekä luonnon hyvinvointivaikutuksiin liittyvää osaamista, mutta myös poikkialaisessa yhteistyössä tehtävien toimintamallien kokeilua ja siitä syntyvää kokemusta. Vastaavasti yhtä tärkeää on edelleen kehittää Green Care -toimijoiden liiketoimintaosaamista, jotta toiminta olisi liiketaloudellisesti kannattavaa ja siten pitkäjänteistä.

Tulevaisuuden Green Care -palveluilta odotetaan selkeää tuotteistamista, jolloin ne ovat ostajalle – niin yksityiselle kuin julkiselle – helposti ymmärrettäviä. Ammatillisuus ja hyvinvointivaikutusten perusteleminen on tärkeä osa palvelun markkinointia ja palveluntarjoaja voi sillä erottautua muista luontoon liittyvistä palveluista. Työkaluja hyvinvointivaikutusten todentamiseen tulee yhä jatkossa kehittää ja tuloksia tuoda esiin. Mittaustiedon rinnalla tarvitaan kokemuksellista tietoa, sillä Green Care -palveluissa on kyse kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnin edistämisestä, jota ei aina voida mitata numeroarvoin. Erilaiset vaikuttavuuden mittarit voivat tukea toisiaan.

Alueellisena kehittämisen painopisteenä on syytä nostaa esille myös **Green Care -toiminnan sisällyttäminen nykyistä enemmän mukaan tutkintokoulutuksiin** eri asteilla samansuuntaisesti valtakunnallisten linjausten kanssa. Tätä parhailaan viedään eteenpäin Luontoperustaisen osaamisen kehittäminen -hankkeessa (2018–2021), jossa lisätään luonnonvara-, kasvatusta-, sosiaali- ja terveysalan toimijoiden osaamista luontointerventioiden käytössä (Luonnonvarakeskus 2019). Hankkeessa pilotoidaan toimintamalleja ja saadaan tietoa siitä, millaista osaamista työelämässä tarvitaan Green Care -menetelmien hyödyntämisessä. Hankkeen tuloksena syntyy koulutussisältöjä tutkinto-opetukseen toiselle ja korkealle asteelle. Green Care -sisältöjen viemiseen hoitoalan opetukseen ollaan Kainuun Green Care -vision mukaisesti todella pääsemässä vuoteen 2020 mennessä!

Koulujen, päiväkotien ja muiden julkisten rakennusten suunnittelussa tulee alusta asti huomioida luontoon pääsy ja vihernäkymien säilyttäminen tontilla. Pihasuunnittelun keinoin voidaan lisätä olemassa olevien alueiden toiminnallisuutta lisäämällä luontoelementtejä, kuten puutarha tai kasvihuone. Näin lisätään luonnollisesti myös mikrobialtistusta, jolla voi olla merkittävä yhteys astman ja allergioiden vähentämisessä. Rakennuksiin voidaan tuoda luontoa sisälle luonnonmateriaalein, kuvin, videoin ja virtuaaliympäristöjen avulla. Näin luontokokemuksen voivat saada myös he, jotka eivät itse

sinne pääse. Yksi merkittävä Green Care -sovellutusten kenttä on ikäihmisten palveluissa. Luontope-
rustaisilla menetelmillä voidaan tukea ikäihmisten toimintakykyä hoivalaitoksissa ja kotona.

Suomen matkailu kasvaa noin neljän prosentin vuosivauhtia, ja näkymät tuleville vuosille ovat poik-
keuksellisen myönteiset. Maailmalla kaivataan juuri nyt sitä, mitä Suomi voi tarjota: luonnon rauhaa,
turvaa, ruuhkattomuutta, puhtautta ja aitoutta. Matkailu on tulevaisuuden ala, jossa Suomella on
varaa ja hyvät mahdollisuudet kasvaa merkittävästi. (Visit Finland 2019) Nämä trendit sopivat hyvin
yhteen Green Care -palveluiden eettisten ohjeiden ja arvojen kanssa.

Viitteet

- Ahola, N. 2019. Green Care Kainuun matkailussa 2019. Opinnäytetyö. Kajaanin ammattikorkeakoulu. 37 s. + liitteet
- Capaldi, C., Dopko, R. & Zelenski, J. 2014. The relationship between nature connectedness and happiness: A meta-analysis. *Frontiers in Psychology*. 5. 10.3389/fpsyg.2014.00976.
- Green Care Finland ry 2017. Kainuulainen Green Care – nykytila ja tulevaisuuden visio 2017-2067 Viitattu 8.9.2017. Saatavilla: http://www.gcfinland.fi/tiedostopankki/292/Kai-nuulainen-Green-Care- visio-2017_2067.pdf
- Green Care Finland ry 2018a. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.6.2019. Saatavissa: <http://www.gcfinland.fi/tiedostopankki/527/Matkaraportti-Dublin.pdf>
- Green Care Finland ry 2018b. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.6.2019. Saatavissa: <http://www.gcfinland.fi/tiedostopankki/523/Matkaraportti-Hollanti.pdf>
- Green Care Finland ry 2019a. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.3.2019. Saatavissa: <http://www.gcfinland.fi/green-care/>
- Green Care Finland ry 2019b. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.6.2019. Saatavissa: <http://www.gcfinland.fi/palveluntuottajat/palvelut/>
- Green Care Finland ry 2019c. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.6.2019. Saatavissa: <http://www.gcfinland.fi/tiedostopankki/715/Matkaraportti-Pohjanmaa.pdf>
- Haahtela, T., Hanski, I., von Hertzen, L., Jousilahti, P., Laatikainen, T., Mäkelä, M., Puska, P., Reijula, K., Saarinen, K., Vartiainen, E., Vasankari, T., & Virtanen, S. 2017. Luontoaskel tarttumattomien tulehdustautien torjumiseksi. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 133(1): 19-26.
- Invalidiliitto, 2017. Esteettömyys. Verkkojulkaisu. Viitattu 21.9.2017. Saatavilla: <https://www.invalidiliitto.fi/tietoa/liikkumisen-tuen-palvelut/esteettomyys>
- Kainuun kaverikoirat 2019. Verkkosivusto. Viitattu 4.6.2019. Saatavissa: <http://kainuunkaverikoirat.blogspot.com/>
- Kainuun liitto 2017. Kainuun biotalousstrategia. Viitattu 7.9.2017. Saatavissa: http://kuiskintaa.fi/wp-content/uploads/2016/01/Kainuun-biotalousstrategia_2015_2020.pdf
- Kainuun sote 2017. Hyvinvoinnin palvelutarjotin. Viitattu 20.9.2017. Saatavilla: <http://palvelutarjotin.kainuu.fi/>
- Kainuun sote 2017. Lapset ensin -Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017 -2019. Viitattu 24.1.2019. Saatavissa: <https://sote.kainuu.fi/sites/sote.kainuu.fi/files/documents/library/2017-10/Kainuun%20lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointisuunnitelma%202017-2021.pdf>
- Kaplan, R., & Kaplan, S. 1989. *The experience of nature: A psychological perspective*. New York, NY, US: Cambridge University Press.
- Korpela, K., Hartig, T., Kaiser, F. & Fuhrer, U. 2001. Restorative experience and self-regulation in favorite places. *Environment & Behavior*, 33, 572-589. doi: 10.1177/00139160121973133
- Kotilainen, H., Lipponen, M., Hökkä, M. & Leskinen, M. 2017. Green Care -palveluiden tarve Kainuussa 2017. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä B82. 24 s. + liitteet
- Kähkönen, Tuulikki & Tervo, Suvi 2018. Luonto voimaksi Kainuussa – Green Care -palveluiden mahdollisuudet. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK). 64 s. + 2 liitettä.
- Luke, THL ja GCF ry 2018. Suomalainen Green Care – LuontoHoivan ja LuontoVoiman laatutyökirja. Luonnonvarakeskus, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Green Care Finland ry. Verkkojulkaisu. Viitattu 12.3.2019. Saatavissa: <http://gcfinland.fi/tiedostopankki/503/green-care-tyokirja-2018.pdf>
- Luonnonvarakeskus 2017. Luonto voimaksi Kainuussa -hankkeen julkinen tiivistelmä. Verkkojulkaisu. Viitattu 7.9.2017. Saatavilla: <https://www.luke.fi/projektit/luvoka/>

- Luonnonvarakeskus 2019. Luontoperustaisen osaamisen kehittäminen -hankkeen julkinen tiivistelmä. Verkkojulkaisu. Viitattu 7.6.2019. Saatavilla: <https://www.luke.fi/projektit/lupeos/>
- Mustakangas, E. 2011. Kainuun Green Care -toiminnan mahdollisuudet Kainuussa -esiselvitys. Maataloustuottajain keskusliitto MTK-Pohjois-Suomi ry. Kainuun maaseutuelinkeinojen teemaohjelma 2007-2013.
- Oyama SMR, Dias BVB, Wanderlei G & da Silva MG 2018. The use of Animals in Assisted Therapy: Systematic Review of the Literature. *BioMedical Journal of Scientific & Tehnical Research* 6(1): 1-7.
- Pedersen, I., Ellingsen-Dalskau, L. H., Ihlebæk, ., Grete, P. G. 2016. Content and key components of vocational rehabilitation on care farms for unemployed people with mental health problems: A case study report. *Work : A journal of Prevention, Assesment and rehabilitation* 53(1) s. 21-30
- Rappe, E. 2012. Moniaistittavuus ulkoilu ympäristössä. Teoksessa: Mäntylä, H., Kuusela, M., Kivilehto, S., Korhonen, A., Marjomaa, T., Liski-Markkanen, S., Vainikainen, T., Rappe, E., Jussila & Kuittinen, M. Askukaslähtöistä senioriasumista. *TTS:n julkaisu* 414, s. 35-41.
- Snipelisky D & Burton MC 2014. Canine-assisted therapy in the inpatient setting. *Southern Medical Journal* 107 (4): 265-273
- Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A. & Kirveenummi, A. 2011. Yhteiskuntapolitiikka-YP76. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. Verkkojulkaisu. Viitattu: 21.3.2019. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102903/soini.pdf?sequence=1>
- Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry 2019. Verkkosivusto. Viitattu 4.6.2019. Saatavissa www.hevostoiminta.net.
- Suomen ratsastusterapeutit ry 2019. Verkkosivusto. Viitattu 4.6.2019. Saatavissa: <http://www.suomenratsastusterapeutit.fi/terapeutit/>
- Säkkinen, J. 2018. Green Care osaksi Kainuun maataloutta : Selvitys kainuulaisten maatilojen Green Care- toiminnasta. Opinnäytetyö. Savonia AMK. 21 s. + liitteet
- Tietoarkisto 2004. Tilastollinen päättely. Verkkojulkaisu. Viitattu 12.5.2017. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/paattely/paattely.html>
- Ulrich, R. S. 1981. Natural versus urban scenes: Some psychophysiological effects. *Environment and behavior*, 13(5), 523-556. doi: 10.1177/0013916581135001.
- Visit Finland 2019. Verkkosivusto. Viitattu 5.6.2019. Saatavissa: <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/lyhyesti/>
- Wilson, Edward O. 1984. *Biophilia*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 0-674-07442-4.
- Yli-Viikari, A. & Smeds, P. 2019. Green Care: Maatilatoimijan työkalupakki. Luonnonvarakeskus Vaasan yliopiston Levón-instituutti Centria-ammattikorkeakoulu. 74 s.

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000